

Opinnäytetyö AMK

Sosiaalian koulutusohjelma

2018

Helina Hokkonen & Kirsi Välikangas

LUONTOKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

– Tavoitteena lasten osallisuuden lisääminen

Helina Hokkonen & Kirsi Välikangas

LUONTOKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

- Tavoitteena lasten osallisuuden lisääminen

Tämän kehittämistyön tehtävänä oli luoda toimintakansio päiväkodin henkilökunnalle luontokasvatuksen rikastuttamiseksi. Alkuperäinen idea toimintakansiosta tuli päiväkodin johtajalta, joka toivoi käytännöllistä työkalua helpottamaan työntekijöiden arkea luontokasvatuksen parissa. Tarkoituksena oli löytää jotain uutta ja erilaista, joka tukee lasten osallisuutta. Lasten osallisuuden näkökulma on tärkeä, koska myös uusi valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelma korostaa sitä.

Toimintakansion toteutuksessa on hyödynnetty alan ammattikirjallisuutta, leikkivinkkejä, oppaita sekä vinkkikansioita ja niiden pohjalta on kehitetty työyhteisön kanssa toiminta-kansio. Kehittämistyössä on kartoitettu työntekijöiden tarpeita kyselylomakkeella sekä keskustelemalla siitä, mitä heillä on käytössä luontokasvatusta toteuttaessa. Kyselystä ja keskustelusta esille nousseiden kehittämis ehdotusten pohjalta on kehitetty toiminta-kansio.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, luontokasvatus, osallisuus, elämyspedagogiikka, seikkailukasvatus

Helina Hokkonen & Kirsi Välikangas

NATURE EDUCATION AS PART OF EARLY CHILDHOOD EDUCATION PROGRAM

- the goal is to increase the participation of children

This development assignment was designed to create an action folder to enrich nature activities for kindergarten employees. The original idea of the action folder came from the director of the kindergarten who was hoping to get practical tools to help employees in nature education on everyday level. The meaning was to find something new and different to support participation of children. The view of participation was important because the new nationwide early childhood education plan highlights it also.

Embodiment of the folder has exploited professional literature, play tips, pamphlets and tip folders. The action folder was developed from these inside the workplace. Employees needs were mapped with questionnaires and in discussions on what they already used when practicing nature education. The folder was created from the needs of development that came up in questionnaires and in discussion.

KEYWORDS:

Early childhood education, early childhood education plans, nature education, participation, experiential pedagogy, adventure education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LUONTO OSANA VARHAISKASVATUSTA	7
2.1 Luonto varhaiskasvatuksessa	7
2.2 Osallisuus luontokasvatuksessa	9
3 LEIKKI LUONTOKASVATUKSESSA	12
3.1 Leikki	12
3.2 Luontokasvatus	15
4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	19
4.1 Kehittämistyö, tavoitteet ja toimintaympäristö	19
4.2 Kehittämistyön menetelmät ja prosessi	20
5 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS	28
5.1 Tiedonhankinta	28
5.2 Toiminnan arviointi	28
6 KEHITTÄMISTYÖN TULOS	31
6.1 Kehittämistyön tulokset	31
6.2 Kehittämistyön tuotoksen käyttäminen	32
6.3 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu	33
LÄHTEET	36

LIITTEET

Liite 1. Webropol-kysely päiväkodin työntekijöille
Liite 2. Toimintakansio

KUVIOT

Kuvio 1. Kehittämistoiminnan prosessin kuvaus (mukaillen Salonen 2013, 20).

1 JOHDANTO

Tämä kehittämistyö käsittelee luontotoimintaa ja sen vaikutusta varhaiskasvatukseen. Työn teoriaperusta käsittelee varhaiskasvatuksen, osallisuuden, leikin, elämysten hankkimisen ja luontokasvatuksen teemoja.

Kehittämistyön tavoitteena on kehittää luontotoimintaa varhaiskasvatuksessa ja tarjota lapsille monipuolista toimintaa lähiympäristöä hyödyksi käyttäen ja omia kokemuksia hyödyntäen. Tavoitteena on kerätä työntekijöiltä ajatuksia ja ideoita luontotoiminnan toteutukseen sekä kehittää yhdessä työyhteisön kanssa toimintakansio työntekijöiden käyttöön luontotoiminnan rikastuttamiseksi.

Valitsimme aiheen, koska luonto on lähellä molempien sydäntä ja koemme luonnon olevan oivallinen keino tukea lasten monipuolista kehitystä sekä lisätä lasten osallisuutta, esimerkiksi päätöksenteossa ja toiminnan ideoinnissa. Luontotoiminta on nykypäivänä ajankohtainen aihealue, kun puhutaan varhaiskasvatuksesta ja sen kehityssuunnista. On enemmän kuin pelkästään ajan trendi, että päiväkodit pyrkivät erottumaan edukseen kilpailussa päivähoitopaikkojen valinnassa, esimerkiksi painottamalla juurikin luontotoimintaa. Koemme, että kyseinen varhaiskasvatusyksikkö hyötyy toimintakansiosta tulevaisuudessa ja he saavat siitä uuden ja monipuolisen työvälineen.

Ensimmäisessä kappaleessa avaamme varhaiskasvatusta, lapsen osallisuuden merkityksellisyyttä ja lapsen tapaa oppia uusia asioita ympäristöä hyödyntäen. Tämän jälkeen kerromme monipuolisesta luontotoiminnasta varhaiskasvatuksessa. Kuvaamme tuotoksemme eri vaiheita, arvioimme tuotoksemme onnistumista ja lopuksi kuvaamme omaa ammatillista kasvuamme.

2 LUONTO OSANA VARHAISKASVATUSTA

2.1 Luonto varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen tavoitteellista ja suunnitelmallista, opetuksen, hoidon ja kasvatuksen muodostamaa kokonaisuutta, jossa tärkeässä asemassa on pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kehitystä, oppimista, kasvatusta sekä edistää lapsen hyvinvointia. (Opetushallitus, varhaiskasvatus 2017.) Varhaiskasvatus luo pohjan lapsen kouluun siirtymiselle ja tukee lapsen koko eliniän kattavaa kehitystä ja oppimista (Ojala 2015, 6). Varhaiskasvatus kohdistuu suurimpaan osaan lapsia ennen kouluun siirtymistä (Ahonen 2017, 27).

Suomessa kaikkialla tapahtuvaa varhaiskasvatusta ohjaa ja myös velvoittaa varhaiskasvatuslaki. Varhaiskasvatuslaki luo puitteet sille, miten päiväkodeissa toteutetaan varhaiskasvatusta ja kenelle varhaiskasvatus kuuluu. Jokainen kunta saa itse päättää toimintatavoistaan, mutta laki asettaa niille omat rajansa. Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista kasvatusta, johon liittyy myös perushoidolliset päivittäiset toiminnot, kuten terveellinen ja monipuolinen ruoka ja hygieniasta huolehtiminen. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015.)

Varhaiskasvatuslaissa on määritelty muun muassa se, missä kaikkialla varhaiskasvatusta voidaan järjestää. Näitä ovat esimerkiksi päiväkotit, jossa tila on erikseen varattu pelkästään päivähoitoa varten tai perhepäivähoito, jossa yksityishenkilön koti on varattu perhepäivähoitoa varten. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015.)

Varhaiskasvatuksella on suuri vaikutus lapsen elämään ja se luo vahvan pohjan lasten oppimiselle, jossa lapsen yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Varhaiskasvatus mahdollistaa myös yhdessä oppimisen ja tasaa kotitaustoista johtuvia eroja. (Koivula ym. 2017, 9.) Lapsella on oikeus saada laadukasta varhaiskasvatusta ja sen keskiössä on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi, oikeus oppia ja olla osallisena. (Koivula ym. 2017, 29.) Varhaiskasvatuksen yksi tärkeimmistä tavoitteista on ehkäistä syrjäytymistä ja tukea lasten yhdenvertaisuutta sekä tasa-arvoa. Varhaiskasvatus vahvistaa lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. (Koivula ym. 2017, 29-30.)

Varhaiskasvatukseen ja sen laatuun vaikuttavat monet eri tekijät. (Koivula ym. 2017, 16). Varhaiskasvatuslain mukaan jokaiselle lapselle on tehtävä oma varhaiskasvatussuunnitelma, johon kirjataan kaikki tärkeät asiat lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyen sekä erilaiset toimenpiteet niiden ylläpitämiseksi (Varhaiskasvatuslaki 580/2015). Varhaiskasvatussuunnitelmaa määrittelee kolme tasoa, joita ovat paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ja valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa ja määrittää kaikkea tapahtuvaa toimintaa. Näistä löytyy vielä neljäskin ulottuvuus, joka on ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Ryhmäkohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on tärkeää, koska siitä selviää ryhmän arvopohja, keskeiset tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseen. Se on ammattilaisten työväline toiminnan toteuttamisessa, kehittämisessä, suunnittelussa ja arvioimisessa. (Ahonen 2017, 14-19.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja siihen liittyvä keskustelu lapsen huoltajien kanssa pidetään kerran vuodessa. Lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkastetaan sekä sen toteutumista arvioidaan yhdessä vanhemman kanssa lukuvuoden kuluessa. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015.) Lapsen yksilöllisyyden huomioiminen ja yksilöllistyminen näkyvät juuri lapselle tehtävästä varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatuksen laatua ylläpidetään myös kehittämällä ja tekemällä arviointia toiminnasta. (Koivula ym. 2017, 27-28.)

Varhaiskasvatussuunnitelmasta on tullut uudistuksen myötä oikeudellinen velvoite, joka on myös yksi toiminnan laatuksikriteereistä. Näin varmistetaan, että kaikkialla Suomessa toteutuu tasapuolisesti laadukas varhaiskasvatus. Toimintaa kehitetään jatkuvasti ja toimintaa ohjaa vahvasti pedagoginen painotus. Varhaiskasvatussuunnitelma on ammattihenkilöstön työkalu, joka ohjaa työntekijää toiminnan toteuttamisessa ja suunnittelussa sekä kehittää varhaiskasvattajien ammattitaitoa. (Ahonen 2017, 15-19.)

Varhaiskasvatuslaissa on kirjattuna varhaiskasvatuksen tavoitteet. Näitä tavoitteita ovat muun muassa taata lapselle suotuisat olosuhteet normaalille kasvulle ja kehitykselle, edistää terveyttä ja hyvinvointia, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa liittyen esimerkiksi leikkiin ja taiteeseen sekä varmistaa kehittävä ja oppimista edistävä ympäristö. Näiden lisäksi varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatuksen tavoitteena on mainittu lapsen oikeus tulla kuulluksi ja nähdäksesi yhdenvertaisena ryhmän jäsenenä lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisessä tulee ottaa huomioon ympäristötietoisuus ja kestävä elämäntapa. Aikuiset ovat omalla käytöksellään eläviä esimerkkejä lapsille kestävän elämäntavan suhteen. Suhtautumalla itse luontoon ja ympäristöön kunnioittaen näkyy tämä myös lasten toiminnan mielekkyydessä. Lapsen positiivinen suhde luontoon edesauttaa häntä todennäköisemmin tekemään fiksua ja ympäristöä säästäviä valintoja tulevaisuudessa. Luonto myös hoitaa mieltä ja rauhoittaa ihmistä monin tavoin. Lasten luontosuhdetta voidaan tukea monin eri tavoin, tarinoiden, kertomusten ja erilaisten yhdessä tehtyjen harjoitusten avulla. (Ahonen 2017, 107-108.) Luontoon tutustuminen tekee metsästä kotoisamman ympäristön ja auttaa lasta ymmärtämään luonnon monipuolisuuden. Kun lähiluonnosta tulee tuttu paikka lapselle, lapset eivät koe esimerkiksi metsää enää niin pelottavana. (Kangasniemi ym. 2009, 17.)

Varhaiskasvatuslain 6:n § mukaan kasvatusympäristön tulee olla kehittävä, oppimista edistävä ja etenkin turvallinen ja terveellinen, jota luonto nimenomaan tarjoaa parhaimmillaan (Varhaiskasvatuslaki 580/2015).

2.2 Osallisuus luontokasvatuksessa

Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapselle tarjotaan mahdollisuus osallistua ja hänen aloitteisiinsa vastataan myönteisellä tavalla. Lapsen saadessaan kokemuksen aktiivisesta toimijasta omassa elämässään, itseään koskevissa asioissa, lisää tämä hänen hyvinvointia. Aikuisen tehtävänä on luoda mahdollisuus ja puitteet yhdessä tekemiseen sekä olemiseen. (Järvinen ym. 2015, 17-18.) Lapsen maailmasta käsin juuri lasten yhteiset vuorovaikutussuhteet ja kokemukset yhteisten leikkien kautta ovat lapsille tärkeimpiä vuorovaikutussuhteita. Kuitenkin myös yhtä tärkeänä ovat lapsen yksilöllisyys sekä mahdollisuus omaan tilaan. (Koivula ym. 2017, 15.)

Osallisuus on Parikka-Nihdin ja Suomelan (2014, 47) teoksen mukaan kokemus asioihin vaikuttamisesta ja niiden päättämisestä. He erottavat kuitenkin osallisuuden ja osallistumisen siten, että osallistuessa yksilö on aktiivisesti mukana toiminnassa eikä siihen liity henkilökohtaista tunnetta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 47.) Lasten osallisuuden tunnetta voidaan lisätä tarjoamalla lapsille kokemuksia, joihin lapset osallistuvat tai ovat osallisina (Parikka-Nihti 2011, 34).

Osallisuus on muutakin, kuin mukana olemista ja osallistumista valmiiksi järjestetyssä toiminnassa. Se tarkoittaa, että kaikki osallisena olevat niin lapset kuin aikuiset saavat mahdollisuuden vaikuttaa aidosti omaan sekä yhteiseen toimintaan ja yhdessäoloon. Tämän saavuttaakseen tarvitaan kuulluksi tulemistä ja muiden kuuntelemista. Nämä yksin eivät kuitenkaan riitä, vaan lapsille on annettava myös mahdollisuus osallistua prosessin eri vaiheisiin, päätöksentekoon sekä suunnitelmien loppuarviointiin ja toimeenpanoon. Lapsille on annettava mahdollisuus osallistua aikuisen rinnalla toiminnan toteuttamiseen ja suunnitteluun eri vaiheisiin. Tärkeää on myös, että lapset saavat monipuolisia kokemuksia omasta taitavuudesta ja osaamisesta. (Koivula ym. 2017, 46.)

Lapsille on tarjottava monipuolisesti mahdollisuuksia ja tilaa osallistua, mutta siinä tulee ottaa huomioon lapsen ikä, kehitys ja kokemus sekä muut yksilölliset tekijät. Lapsen osallisuus edellyttää myös, että hänellä on oltava tarpeeksi tietoa aiheesta, ympäristöstä ja tilanteesta, jossa hän on osallisena. (Koivula ym. 2017, 48.) Aikuisen tehtävänä on huolehtia, että fyysistä ympäristöä kuten luontoa käytetään monipuolisesti hyödyksi toteuttaessa toimintaa eri oppimisen alueilta (Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 34).

Lapset pyrkivät toistensa luo ja tuntevat kiinnostusta muiden tekemistä kohtaan. Lapset liittyvät mukaan käynnissä oleviin toimintoihin sekä heidät myös imetään mukaan toimintaan. Aina ei tarvitse olla itse erityisien aktiivinen päästäkseen mukaan tekemiseen, vaan riittää että on paikalla. Lapset haluavat olla mukana siellä, missä asioita tapahtuu. (Strandell 1995, 74-75.)

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteitään, ajatuksiaan ja itseään. Jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi, ymmärretyksi, huomioon otetuksi ja kuulluksi. Lapsella on oikeus ryhmään kuulumiseen ja yhteisöllisyyteen. (Ahonen 2017, 28-29.) Lapsen osallisuutta voidaan tukea siis myös yhteisen tekemisen kautta. Lapsen osallisuutta tuetaan ja kannustetaan, ei pelkästään lapsen oppimisen vuoksi vaan myös, koska aikuinen uskoo ja luottaa lapsen taitoihin ja kykyihin tehdä ja oppia. (Koivula ym. 2017, 15.)

Lapsen osallisuus nousee vahvasti esille myös uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Siinä painotetaan yhdessä oppimista, jossa aikuiset ja lapset muodostavat yhdessä oppivan yhteisön. Uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaa vahvasti lapsen osallisuus ja vaikuttaminen oman oppimisen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tällä tarkoitetaan, että lapsia otetaan entistä enemmän mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Luomalla hyvän, innostavan ja keskusteleavan ilmapiirin, aikuinen tukee lasten

osallisuutta. (Ahonen 2017, 59-63.) Lasten osallistumisen tukemisessa olennaista on tutkijoiden mukaan työntekijöiden reflektiivinen työtapa. Osallisuus vaikuttaa lapsen oppimiseen ja se syventää oppimista. (Ojala 2015, 130.)

Kokeakseen elämänsä mielekkäänä, on oltava mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä. Lapsen osallisuus itseään koskeviin asioihin koetaan myös tärkeäksi uudessa varhaiskasvatuslaissa, joka astui voimaan 01.08.2015 sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Lapsilla ja heidän perheillä on oltava mahdollisuus vaikuttaa ja tulla kuul- luksi kehittäessä ja suunniteltaessa varhaiskasvatusta. (Järvinen ym. 2015, 13.)

Aikuisen on oltava herkkä havainnoimaan lapsia ja heidän tapaa toimia. Tämä tuo meille kasvattajille paljon tietoa lapsen kiinnostuksen kohteista. Suuri merkitys on myös vanhempien kanssa tehtävällä yhteistyöllä, jotta lapsen tarpeet ja toiveet tulevat selville. Lapsen saadessaan osallisuutta tukevan ilmapiirin, auttaa tämä häntä vaikuttamaan en- tistä rohkeammin asioihin. (Ahonen 2017, 71.)

Lapsi on varhaiskasvatuksessa osallisena monessa toimintaympäristössä. Meidän on kasvattajina osattava hyödyntää eri ympäristöjä toiminnassa monipuolisesti, kuten leik- kipuistot, julkiset tilat ja luonto. Lapset sitoutuvat toimintaan paremmin ja oppiminen laa- jenee ja syvenee, kun toimintaympäristö on mielekäs ja viihtyisä lapsille. (Ahonen 2017, 110-116.)

3 LEIKKI LUONTOKASVATUKSESSA

3.1 Leikki

Ympäristöllä on merkitystä lasten käytökseen, se joko innostaa lapsia leikkimään, tai sitten se lamaannuttaa. Lapset leikkivät runsaasti ja ystävien kanssa leikkiminen niin sisällä kuin ulkona on tärkeää. (Karlsson 2014, 167.) Leikkiä pidetäänkin yhtenä tärkeimpänä oppimista tukevana toimintana, jota yleensä tapahtuu lasten keskuudessa luonnostaan ja jopa osittain huomaamatta (Manninen ym. 2007, 94).

Leikki on laaja-alainen käsite, koska sitä voidaan toteuttaa niin ulkona kuin sisällä, erilaisissa kasvatusympäristöissä kuten päiväkodissa, kotona, esikoulussa, koulussa, vapaa-aikana, matkoilla, lomakautena, vierailujen yhteydessä jne. (Ojala 2015, 146).

Lapset ovat leikkineet kaikkialla maailmassa ja leikkivät edelleen. Leikki kuuluu varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin. Leikki on hyvin arvokasta ja siihen ei vaikuta ihmisten ikä. Leikin kautta aikuisella on mahdollisuus päästä lasten aitoon kokemusmaailmaan ja tämä vahvistaa lapsen ja aikuisen välistä suhdetta. (Ahonen 2017, 90-91.) Leikki on hyvin merkittävä lapsen kehityksen kaikille osa-alueille. Leikkiessä lapsi oppii erilaisia taitoja, kuten ongelmien ratkaisua, ajattelua ja oppimista. Myös kieli ja kommunikaatio kehittyvät. Leikki vaikuttaa myös lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen, tahdon muotoutumiseen, moraaliin sekä persoonallisuuteen. Leikkiessä lapsi saa tunnekokemuksia ja hänen mielikuvitus sekä luovuus kehittyvät. (Koivula ym. 2017, 123.)

Leikki mahdollistaa aikuiselle myös ajan keskustella lapsen kanssa lasta kiinnostavista asioista ja tarjoaa mahdollisuuden kohdata lapsi kokonaisvaltaisesti. Aikuiselta vaaditaan kuitenkin rohkeutta luopua aikuisena olemisen roolista leikkiin heittäytyessä. Lasten leikkimisen ohjaaminen ja ylläpitäminen vaativat kasvattajalta oikeanlaista osaamista. Kasvattajan tehtävänä on huolehtia, että kaikilla lapsilla on riittävät leikkimisen taidot ja että ne kehittyvät jatkuvasti. Tärkeää on myös huomata leikin ja oppimisen yhteys ja rikastuttaa lasten leikkiä tarvittavilla asioilla. (Koivula ym. 2017, 182-183.)

Leikki on aina vapaaehtoista sekä nautintoa aiheuttavaa puuhaa. Leikkiessä aikuisilla on mahdollisuus kohdata lapsi aidoimmillaan hänen omassa maailmassaan. Leikki on lapselle kulttuuria ja perinnettä siinä ympäristössä, jossa eletään. Leikillä on myös suuri vaikutus lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja siinä lapsen itseluottamus kehittyy.

Leikkitaidot kehittyvät kokemuksen myötä ja aikuinen tukee sitä tuomalla tilanteeseen lisää mielleyhtymiä, elämyksiä ja erilaisia tunteita. Näin kasvattajat rakentavat yhdessä ryhmänsä lasten kanssa yhteistä leikkimaailmaa. (Järvinen ym. 2012, 67.)

Leikki on lapselle ominainen tapa ilmaista itseään ja erilaisia tunteita. Leikki mahdollistaa myös sellaisten asioiden käsittelyn, joita lapsi ei osaa eikä halua kertoa. Leikkiessä lapsen monet taidot kehittyvät ja leikki onkin uuden oppimista. Lapsille on myös suotava rauhallinen paikka leikille. (Järvinen ym. 2012, 65-67.) Leikkiessä lapsi muodostaa ystävyyssuhteita toisten lasten kanssa, mutta myös samalla ryhmänsä aikuisiin. Leikkimistä on aina pidetty tärkeänä, sillä se on tunnustettu jo YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa maininnalla, että jokaisella lapsella on oikeus leikkiin. (Hakkarainen 2008, 99.)

Sekä Hakkarainen (2008, 99) että Helenius & Lummelahti (2013, 32) mainitsevat kirjoissaan, että leikit jakautuvat useimmiten tyttöjen ja poikien leikeiksi, joissa tytöt leikkivät useasti nukeilla ja pojat autoilla. Leikkijän sukupuoli asettaa usein tietynlaisia odotuksia ja edellytyksiä toiminnalle, joita kasvattajat ylläpitävät omilla tyyleillään (Ylitapio-Mäntylä 2012, 71). Edellä mainitusta jaottelusta on kuitenkin nykyaikana pyritty pääsemään eroon, ja kasvattajilla onkin tärkeä rooli tässä suhteessa leikin ohjaamisessa ja kannustamisessa erilaisiin leikkiin, eri kokoonpanoissa (Helenius & Lummelahti 2013, 62).

Leikkiessä lapsen mielikuvitus ja todellisuus kohtaavat. Tämän lisäksi leikkiin vaikuttavat leikkiympäristö, kaverit ja saatavilla olevat välineet, joilla leikkiä voi toteuttaa. Luonto-leikeissä lapset opettelevat tuntemaan luontoa. Aikuiset voivat lasten leikkiessä opettaa lapsille esimerkiksi säästämään luontoa. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapsille voidaan opettaa, mitkä kukat tai kasvit ovat sellaisia, joita kasvaa metsissä tai pelloilla runsaasti ja joita voi hyvin poimia osaksi leikkiä. On hyvä kuitenkin myös opettaa, mitkä kasvit tai kukat ovat harvinaisempia ja sellaisia, joiden on syytä antaa kasvaa. Aikuisen on muistettava kertoa lapsille, mitkä marjat, kasvit tai kukat ovat myrkyllisiä ja jätettävä kokonaan rauhaan. Tämän vuoksi aikuisen on tunnettava oppimisympäristön luonto tarpeeksi hyvin, voidakseen ohjata ja neuvoa lapsia. (Helenius & Lummelahti 2013, 41.)

Lasten kykyyn hyödyntää erilaisia ympäristöjä leikkimiseen vaikuttaa esimerkiksi valmiiksi rakennetut leikkipuistot, paikat ja leikkivälineet. Suotuisinta lapsen mielikuvituksen ja motoristen taitojen kehittymisen kannalta on suunnittelemattomat ympäristöt, jossa lapset pystyvät vapaasti luomaan omanlaisensa leikin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 71.)

Kasvattajilla on myös suuri vaikutus lasten leikkiin. Kasvattaja voi osallistua leikkiin välillisesti, jolla tarkoitetaan sitä, että aikuinen antaa leikille esimerkiksi aiheen tai idean. Toinen vaihtoehto on aikuisen suora osallistuminen leikkiin, jolloin lapset ovat määritelleet aikuiselle roolin omasta leikistään. (Hujala & Turja 2016, 70.)

Kasvattajan läsnäololla on vaikutusta myös lasten turvallisuuteen ja samalla se luo mahdollisuuden leikin valvontaan sekä seurantaan. Kasvattaja on tukena selvittämässä konfliktitilanteita niiden syntyessä ja hänellä on mahdollisuus myös ohjata leikkiä tarvittaessa. Leikkihetket ovat hyvin tärkeitä havainnoinnin kannalta, jossa lapsia opitaan tuntemaan paremmin. Jotkut lapset tarvitsevat aikuisen tukea ja apua leikkitilanteissa, koska lasten taidot leikkiä vaihtelevat ryhmässä. (Koivunen 2009, 40-41.)

Leikkitaitoja oppiakseen lapsi tarvitsee erilaisia kokemuksia leikeistä ja leikkimisestä itsessään. Leikki vie lapsen kehitystä eteenpäin, mutta mitä pienempi lapsi, sitä enemmän lapsi tarvitsee aikuisen apua leikin johdattelussa ja eteenpäin viemisessä. Leikki rakentuu usein leikkivien lasten kokemusten perusteella, jolloin koetulla asialla on ollut merkitystä lapsen kannalta ajateltuna ja sitä halutaan käsitellä myös leikin kautta. (Helenius ym. 2002, 133,147.)

Arkikielessä on vaikea löytää eroja kokemukselle ja elämykselle. Usein ajatellaankin niiden tarkoittavan yhtä ja samaa sekä mielletään, että elämys itsessäänkin on kokemus. Pedagogisesti ajateltunakin käsitteet ovat samankaltaiset sisällöltään. On todettu, että kokemuksellisessa oppimisessa ja elämyspedagogiikassa oppimisprosessi esitetään jatkuvana, jotka molemmat perustuvat elämyksiin ja kokemuksiin sekä niiden arviointiin ja pohdintaan. Molemmissa oppimistavoissa keskeistä on käsite learning by doing, jolla tarkoitetaan tekemisen kautta oppimista. Vaikkakin kokemukset ovat hyvin yksilöllisiä, oppimisen keskiössä on kuitenkin yksilön itsensä sekä toimintaympäristön välinen yhteistyö. (Karppinen & Latomaa 2007, 11-12.)

Elämys on tunne, joka syntyy, kun koemme jotain, mikä tuo meille voimaa. Elämys saattaa myös saattaa itsessään olla voimaa vievä tunne, joka vaatii ja käyttää energiaamme. (Karppinen & Latomaa 2007, 31.) Päiväkodin tehtävänä on tarjota lapsille oppimisympäristö, jossa elämyspedagogiikkaa voisi parhaalla mahdollisella tavalla toteuttaa. Elämyspedagogiikassakin korostetaan aistien terävöittämistä sekä laajojen tunteiden merkitystä ja määrää yksilön toiminnassa ja kasvatuksessa. (Karppinen & Latomaa 2007, 79.)

Seikkailu- ja elämyspedagogiikan ero on myös erittäin häilyvä. Tärkeimpänä erona voidaan pitää sitä, että seikkailupedagogiikassa ei tarvita niinkään paljon ennalta suunniteltua toimintaa. Seikkailupedagogiikan mielenkiinto perustuu suurilta osin sen yllätyksellisyteen ja aitouteen, tapahtumat ovat hyvin spontaaneja. Seikkailupedagogiikassa yksi tärkeä elementti on toiminnallisuus, jonka avulla esimerkiksi lapset ovat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa keskenään. Seikkailullisen toiminnan tulee kuitenkin olla todellisia ja jokaiselle osallistujalle mahdollisimman turvallista suorittaa. (Karppinen & Latomaa 2015, 45-47.) Seikkailupedagogiikan oikeaoppiseen toteuttamiseen vaaditaan myös ohjaajalta taitoja ryhmän ohjaukseen. Seikkailutoimintaan osallistuvan tulee hallita tiettyjä taitoja, kuten ulkona liikkuminen, kiipeily ja laskeutuminen sekä muu aktiivinen toiminta. Tästä syystä erilaiset ja monipuoliset oppimisympäristöt ovat päiväkodinkin näkökulmasta erittäin otolliset. (Karppinen & Latomaa 2015, 72.)

Toiminnan muuttamista seikkailukasvatukseksi kuvataan Keskisen (2015, 21) teoksessa. Osallistuja on siinä aktiivisessa roolissa, jolle kuuluu osa turvallisuuden sekä osaamiseen liittyvistä asioista. Hän ei ole pelkästään osallistuja vaan aktiivinen toimija. Seikkailun elementtiin kuuluu odottamattomuus, jossa lopputulos ei ole ennalta nähtävissä. (Keskisen 2015, 21.)

Lapset ovat kautta aikojen leikkineet erilaisissa ympäristöissä. On tutkittu, että parhaat muistot lapsuuden leikeistä ovat olleet ulkoleikkejä, joka saattaa johtua pääasiassa siitä, että aikaisemmin lapsilla oli suotuisimmat mahdollisuudet liikkua vapaasti luonnonympäristöissä kuin mitä nykyään. Lapset leikkivät omassa pihapiirissään, joka myöhemmin lasten kasvaessa laajeni lähimetsään ja sen ympäristöön luoden uusia mahdollisuuksia. Lasten mieleen ovat painuneet tuoksut ja kasvit, jolloin samalla lapset ovat oppineet luonnosta ja sen monipuolisuudesta. (Helenius & Lummelahti 2013, 40.)

3.2 Luontokasvatus

Luontokasvatuksessa luodaan tunneside luontoon ja luonnosta pidetään huolta. Tunneside luontoon muodostuu kokemuksen kautta. Luontokasvatusta on myös tiedon lisääminen luonnosta ja luontoilmiöistä, jossa lapsella on mahdollisuus tutustua luontoon, sen ilmiöihin, tehdä löytöjä ja tutkia luontoa omatoimisesti. Kyse on ihmisten päivittäisistä valinnoista ja tavasta toimia luontoa kunnioittaen. (Tuomaala 2002, 10.)

Ammattilaisten on suunniteltava toimintaa siten, että ympäristön resursseja otetaan paremmin käyttöön. Tarkoituksena on hyödyntää luontoa ja leikkipuistoja. Ammatillisena meidän on pohdittava, millaisessa ympäristössä lapset viihtyvät parhaiten. Tämä selviää aikuisille keskustelemalla lasten kanssa tai erilaisten tehtävien kautta. Tällöin on mahdollisuus pohtia millä tavoin lasten toiveet tulevat käyttöön. (Ahonen 2017, 115-117.)

Kenenkään ei tarvitse olla ammatillaisia luontotietämyksessä vaan yhdessä tutustumalla, keskustelemalla ja selvittämällä, voimme ottaa selvää erilaisista asioista. Tässä hyvänä apuna ovat luontokirjat, joista löytyy tietoa sopivalla tavalla. Tämä opettaa lapselle tiedonhankintaa, joka on tärkeä taito hallita nykyaikana. Luontoon voi tutustua monella eri tavalla: satujen, tietokirjojen, luontopelien avulla tai viljelemällä itse vihanneksia omalla parvekkeella. Näin lapsi näkee itse omin silmin, mistä ruoka tulee. (Tuomaala 2002, 12-14.)

Luonnossa liikkuaan lapsi oppii erilaisia taitoja ihan itsestään. Se onkin oiva keino harjoitella motorisia taitoja, kuten tasapainoilua ja koordinaatiokykyä. Lapsi oppii ne leikin kautta hyppimällä kivien päälle tai tasapainoilemalla kaatuneiden puiden päällä. Marjojen ja kukkien poimiminen vahvistaa myös silmän ja käden yhteistyötä ja näin hienomotoriikka kehittyy. Lapsen ongelmaratkaisukyky myös kehittyy erilaisten luonnossa tapahtuvien leikkien kautta, kuten rakentelu- ja majaleikeissä. Tutustumalla luonnon materiaaleihin lapsi oppii myös samalla erilaisia käsitteitä. (Tuomaala 2002, 16-17.)

Lasten kiinnostusta esimerkiksi liikkuvia hyönteisiä, kiviä tai kasveja kohtaan voidaan lisätä ja niistä voidaan tehdä oppimateriaaleja tai erilaisia pitkäkestoisia projekteja. (Pärikka-Nihti & Suomela 2014, 26.)

Luonnossa liikkuminen aiheuttaa positiivisia kokemuksia ja kehittää monipuolisesti lapsen kehoa. Luonnossa liikkuminen on lapselle ominainen tapa toimia, jossa hän pääsee harjaannuttamaan erilaisia taitojaan luontoa hyödyntäen: hyppien, kiipeillen, juosten ja roikkuen lapsen motoriset taidot kehittyvät monipuolisesti. Luonnossa liikkuminen vaikuttaa myös myönteisesti lapsen kykyyn oppia. Luonnosta saa iloa, elämyksiä ja se lisää hyvinvointia, niin lapsilla kuin aikuisilla. Luonnossa oleminen ja liikkuminen vahvistavat muistia, tarkkaavaisuutta ja luonto parantaa yleistä vireystilaa. (Keisteri-Sipilä 2017, 14-19.)

Lapset, jotka asuvat luonnon lähellä tai ovat kosketuksessa luonnon kanssa monipuolisesti varhaislapsuutensa aikana, sairastuvat harvemmin masennukseen, kuin kaupunkialueella varttuvat (Jennifer R. Otley ym. 2015, 213-219).

Monipuolisen oppimisen kannalta esimerkiksi metsä on erittäin hyvä oppimisympäristö kaikenikäisille lapsille. Oppiminen ja kasvatus ympäristössä laittaa kasvattajat pohtimaan parhaita toimintaympäristöjä ja sitä, missä mikäkin lapsen kasvun ja kehityksen osa-alue tapahtuvat suotuisammin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 25.) Kun ajatellaan lapsen tavallista päiväkotipäivää, olisi hyvä muistaa, että lapselle on tärkeää saada kokemuksia monenlaisista eri ympäristöistä päiväkodin lähiympäristön lisäksi. Mahdollisimman monipuolinen ympäristön käyttö auttaa lapsia myös vertailemaan erilaisia kohteita. (Hujala & Turja 2016, 215.)

Lapsen saadessa tutustua eri ympäristöihin hänen ymmärryksensä esimerkiksi luonnosta laajenee. Luonnossa ollessaan lapsi saa ihmetellä ja tutkia eri ilmiöitä. Luonto tarjoaa monia mahdollisuuksia kehittää lasten oppimista. Luonnossa lapsi pääsee osallistumaan yhteiseen hetkeen toiminnallisuuden kautta. (Ahonen 2017, 247-251.)

Pienten lasten ympäristöherkkyyttä voidaan kehittää kiinnittämällä huomiota ympäristön viihtyisyyteen, mielenkiintoisuuteen ja kauneuteen. Lapsia ei saa kuormittaa luonnon vaurioilla, vaan ympäristöä aistitaan myönteisellä tavalla monipuolisesti. Kasvatuksessa pyritään luomaan vastuullisesti toimiva ihminen. (Niinikangas 2004, 24-25.) Yksi suurimmista ympäristökasvatuksen haasteista onkin nykypäivän lapset, joiden katsotaan vieraantuneen luonnosta (Juusola & Wahlström 2017, 13).

Metsä mahdollistaa elämysten kokemisen ja avaa lapselle aivan uuden ja ihmeellisen maailman. Ympyröivä luonto inspiroi lapsia tutkimaan luontoa monipuolisesti. Lapsi kuulee erilaisia luonnon ääniä, tutustuu erilaisiin tuoksuihin, tutkii puun onkaloita ja ympärillään olevaa luontoa. Tämä kaikki kehittää lapsen mielikuvitusta, leikkitaitoja ja opettaa luonnossa toimimista. (Keisteri-Sipilä 2017, 31-41.)

Varhaiskasvatuksessa on yleisesti käytössä myös Case Forest-pedagogiikka, jolla tarkoitetaan oppimista päiväkodin ulkopuolella, tässä tapauksessa luonnossa. Case Forest-pedagogiikan mukaan lapsen oppiminen alkaa välittömästi, kun päiväkodin tutusta ympäristöstä poistutaan luontoon. Lapset kulkevat mielet ja aistit avoinna, tarkkaavaisuus lisääntyy ja ihmettely sekä kyseleminen ovat tavallista. Case Forest-pedagogiikan toiminnassa korostuukin lasten yhdessä tekemä suunnittelu. Suunnittelun kohteena voi olla esimerkiksi selvittää vastaus yhteisesti ihmeteltyyn asiaan. (Parikka-Nihti 2011, 50-51.)

Luonnossa kotonaan -toiminta on luontokasvatuksen menetelmä, jolla luontokasvatusta voidaan varhaiskasvatuksessa toteuttaa. Luonnossa kotonaan -toiminta tarjoaa lapsille

kokemuksia ryhmässä toimimisesta luonnossa, mutta myös yksilöllisiä kokemuksia samaisesta toiminnasta. Luonnossa kotonaan -toiminnan menetelmät pyrkivät siihen, että lapset innostuvat ja heidän mielenkiintonsa kasvaa. (Drougge 2007, 20-22.)

Metsämörri – toiminta on myös käytössä oleva menetelmä, jolla luontokasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa. Metsämörri on satu- ja leikkihahmo, joka opettaa lapsia kunnioittamaan luontoa ja kertoo heille metsän tapahtumista sadun ja satuhahmoa hyväksi käyttäen. Metsämörriin myötä luonto avautuu lapsille salaperäisenä ja jännittävänä seikkailuna, jossa he pääsevät olemaan itse osallisina. Metsämörriin avulla lapset pääsevät kokemaan erilaisia aistielämyksiä, opettavaisia sekä kiehtovia tarinoita luonnosta. (Nikkinen 2000, 16-17.)

Lapset omaksuvat ja oppivat luontevammin asioita metsäympäristössä, koska se mahdollistaa oppimisen leikin ja seikkailun kautta. Oppiminen tapahtuu ihan itsestään satujen, laulujen ja leikkien kautta. Metsäympäristö mahdollistaa myös lasten motoriikan kehittymisen monipuolisesti. Metsämörri -satuhahmo opettaa lapsia myös huolehtimaan luonnosta. Tämän opin uskotaan kantavan läpi koko elämän. (Nikkinen 2000, 27-28.)

Metsämörri toiminnan aikana lapset ulkoilevat myös joka kelillä. Lapset oppivat pukeutumaan säänmukaisesti ja huolehtimaan omista retkitavaroistaan. Lapset oppivat samalla myös, mitä luonnossa saa tehdä ja mikä on kiellettyä. Tämä kaikki kasvattaa ja kehittää lasten vastuuntuntoa ja vahvistaa itseluottamusta. Perusajatuksena on oppia itse kokeilemalla elämysten kautta. (Nikkinen 2000, 30-33.)

4 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

4.1 Kehittämistyö, tavoitteet ja toimintaympäristö

Kehittämistyö on työelämälähtöinen ja kehittämistyöprosessin kautta on mahdollisuus luoda kytköksiä työelämään. Kehittämistyö tukee myös omaa ammatillista kasvua ja näin on mahdollisuus päästä peilaamaan omia tietoja sekä taitoja työelämään ja sen tarpeisiin nähden. Tämä antaa myös mahdollisuuden ratkaista työelämälähtöisiä ja käytännönläheisiä ongelmia sekä edesauttaa työllistymistä. (Vilka & Airaksinen 2003, 16-17.) Kehittämistyö on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa yhdistyvät kehittämistyön raportointi tutkimusviestinnän keinoin ja käytännön toteutus. Se on työelämälähtöinen, tutkimuksellisella näkökulmalla toteutettu, käytännönläheinen ja riittävästi alan taitojen ja tietojen hallintaa osoittaen. (Vilka & Airaksinen 2003, 9-10.)

Kehittämistyönämme on yhdessä työyhteisön kanssa laatia toimintakansio työntekijöiden käyttöön. Tavoitteena on löytää jotain uutta ja erilaista, joka tukee ja vahvistaa lasten osallisuutta päiväkodin luontotoiminnassa.

Kehittämistoiminnalla tavoitellaan muutosta johonkin tehokkaampaan ja parempaan toimintaan. Kehittämisen kohteena voi olla joko yksittäinen työntekijä, organisaatio, jokin tuote tai työyhteisö. (Toikko & Rantanen 2009, 16-19.) Kehittämisellä on tarkoitus luoda jotain uutta, kuten uusia tuotteita tai palveluita (Toikko & Rantanen 2009, 58).

Kehittämistyömme tavoitteena on selvittää varhaiskasvatusyksikön henkilökunnan näkökulmasta luontokasvatuksen käytännön toteutuksessa esille nousseet tarpeet, toiveet ja huolenaiheet. Luomamme kyselyn pohjalta sekä keskustelemalla työntekijöiden kanssa kartoitamme luontokasvatukseen liittyviä toiveita ja kehittämisen kohteita.

Toteutuksessa aiomme käyttää hyödyksi alan ammattikirjallisuutta, leikkivinkkejä, oppaita, vinkkikansioita sekä työntekijöiden osaamista ja kehittää niistä toimintakansion. Meidän tavoitteenamme on saada mahdollisimman kattava aineisto toiveineen ja ajatuksineen työntekijöiltä, jota voimme hyödyntää kehittämistyössämme.

Kehittämistyömme sijoittuu päiväkot Pilke Omppulaan, joka sijaitsee luonnon keskellä Piikkiön Raadelmassa. Pilke-päiväkodit ovat yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja tuottava osakeyhtiö, jolla on yksiköitä useammassa kaupungissa ympäri Suomea. Pilke

Omppula tarjoaa varhaiskasvatuspalveluita 110:lle 1–6-vuotiaalle lapselle ja päiväkodissa järjestetään myös esiopetusta. Päiväkodin työntekijät ovat ammatiltaan lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. (Pilke 2017.)

Päiväkodissa painotetaan erityisesti luonnon tärkeyttä toiminnassa ja aikaa vietetään paljon lähimetsässä, joka on toimintaympäristönä mainio paikka oppia. Päiväkoti kokee tärkeänä myös, että luontoa opetellaan kunnioittamaan ja tuntemaan. Asioita opetellaan arjessa aistien, tutkien ja yhdessä tekemällä. Ulkoilu koetaan päiväkodissa myös tärkeänä asiana ja lähiympäristöä hyödynnetään monipuolisesti. Päiväkodin arjen toiminnassa ovat vahvasti mukana myös laulut, leikit ja lorut joiden kautta opitaan uusia asioita. (Pilke 2017.)

Lapsia motivoidaan ja kannustetaan monipuoliseen toimintaan päiväkodissa. Lapset otetaan huomioon yksilöinä ja heidät huomioidaan tullessaan päiväkotiin. Syli ja keskustelu koetaan tärkeäksi arjen toiminnassa. (Pilke 2017.)

4.2 Kehittämistyön menetelmät ja prosessi

Toimintakansion kehittämisessä käytämme hyväksi osallistavia menetelmiä. Käyttämämme kehittämismenetelmä on dialoginen keskustelumenetelmä, jota käytimme talon palaveriin osallistuessa. Meillä oli mietittynä muutama kysymys, josta keskustelimme työntekijöiden kanssa yhdessä avoimesti. Keskustelussa oli avoin ja lämmin ilmapiiri ja ideoita tuli riittävästi. Työntekijät kertoivat avoimesti heidän toiminnastaan, käytössä olevista menetelmistä ja toiveista, joita he kaipaivat työnsä tueksi. Keskustelun kautta saimme myös mahdollisuuden motivoida työntekijöitä kehittämistyöhömme. Keskusteluun työpaikalla osallistui kustakin päiväkodin ryhmästä vähintään yksi työntekijä sekä päiväkodin johtaja.

Dialoginen keskustelu on yksi tiedonhankinnan menetelmistä, jossa voidaan apuna käyttää nauhoitusta. Keskustelun nauhoitus helpottaa keskusteltavan asian mieleen palauttamista ja ylös kirjaamista. (Salonen 2013, 23.) Nauhoitimme työntekijöiden luvalla koko palaverissa käymämme keskustelun ja tämä helpotti työskentelyämme sekä mahdollisti meille saadun tiedon reflektointia.

Keskustelemalla työntekijöiden kanssa kasvotusten saimme tietää, mitä työntekijöillä on jo käytössä luontotoiminnan toteutuksessa ja minkälaisia materiaaleja, välineitä tai tietoa

he kaipaivat lisää toimintansa tueksi. Osallistavien menetelmien käyttö mahdollistaa myös henkilökunnan havainnoinnin.

Havainnoinnin avulla on mahdollisuus saada henkilökunnalta heidän omakohtaisia ajatuksia ja toimintatapoja kehittämishankkeeseen liittyen. Havainnointi mahdollistaa myös hiljaisen tiedon saannin, jota saadaan aistimalla. (Vilka 2007, 120.) Ilmeet ja elekieli kertovat myös tärkeitä asioita henkilökunnan sitoutumisesta ja kiinnostuksesta aihettamme kohtaan. Omat havaintomme keskustelun edetessä tukevat saamiamme vastauksia.

Kehittämistyössä hyödyksi käytetään myös menetelmäkirjallisuutta, jossa tutustutaan aikaisempaan tietoon aihetta koskien (Salonen 2013, 22). Tätä toteutimme tutustumalla alan kirjallisuuteen, tehtyihin tutkimuksiin, käytössä oleviin menetelmiin ja eri median julkaisuihin aiheesta. Emme kuitenkaan löytäneet juurikaan aiheesta tehtyjä ajankohtaisia tutkimuksia tai aiempia kehittämistöitä. Koululla osallistuimme myös yhteiseen työpaajaan, jossa saimme arvokasta palautetta sekä kehittämisen ehdotuksia työhön liittyen.

Kehittämistyössä käytetään myös erilaisia tiedonkeruumenetelmiä, jotka auttavat löytämään työn kannalta tärkeää tietoa. Erilaisten menetelmien tuntemus on tärkeää, jotta saadaan kokoon mahdollisimman monipuolista ja tarpeellista aineistoa. Käyttämäämme menetelmiä on osattava myös soveltaa toiminnassaan, jotta vastaan tuleviin ongelmiin, voidaan vastata parhaalla mahdollisella tavalla. (Hirsijärvi ym. 2003, 172-173.)

Käyttämämme tiedonkeruumenetelmä on luomamme kyselylomake päivähoitoyksikön työntekijöille. Käytimme valmista kyselyohjelmaa, joka oli Webropol- verkkokysely. Kyselyssä oli yksi monivalinta- ja viisi avointa kysymystä. (Liite1.)

Tärkeää on myös muistaa, että kyselylomakkeesta tulee selvitä, mihin tarkoitukseen kyselyä tehdään ja mihin tuloksia käytetään. Hyvä on huomioida lomaketta tehdessä, että se kokeilutetaan ennen varsinaista käyttöönottoa. (Pertti & Yli-Luoma 2001, 31-32.) Tämä on tärkeää, jotta esiin nouseviin ongelmakohtiin voidaan puuttua ja kyselyä voidaan muokata tarkoitukseen sopivaksi. Teimme kyselystä selkeän, tiiviin ja helposti ymmärrettävän, jotta siihen vastaaminen olisi mahdollisimman helppoa.

Helppoa ja nopeaa on käyttää valmista kyselyohjelmaa. Verkkokyselyn etuna ovat juuri sen edullisuus ja nopeus, mutta haittana saattaa olla pienempi otanta vastanneista. (Kananen 2015, 2007-211.)

Valitsimme kyselylomakkeen ja dialogisen keskustelun lähestymistavaksemme, koska näin saamme tietää mitä työntekijät ajattelevat, kokevat, tuntevat ja toivovat luontoryhmätoiminnalta käytössämme olevan ajan puitteissa.

Kyselystä saamamme tieto on kvantitatiivista analyysimenetelmiin kuuluvaa aineistoa (Pertti & Yli-Luoma 2001, 32). Tätä tietoa hyödynnämme kehittämistyössämme siten, että otamme kyselystä sekä henkilökunnan kanssa keskustelusta nousseet kehittämissenkohteet sekä toiveet esille ja käytämme näitä toimintakansiossa.

Alla on kuvio (Kuvio 1.) prosessimme eri vaiheista, jossa esittelemme toimintaamme mukaillen Salosen (2013, 20) kehittämistoiminnan konstruktivistista mallin esimerkkiä noudattaen. (Salonen 2013, 16.) Tämä valikoitui meille sopivaksi tavaksi työstää työtämme, koska tässä yhdistyy kaikki meille tärkeä.

Konstruktivistisessa mallissa huomio kiinnittyy kehittämistyön huolelliseen suunnitteluun, toimijoiden osallistamiseen, työn vaiheistukseen ja toiminnan kautta oppimiseen. Tässä mallissa myös käytetään tutkimuksellista kehittämisotetta sekä monipuolista menetelmäosaamista työskennellessä. Tässä työtavassa korostuvat pedagoginen työote sekä osallistava ja yhteisöllinen näkökulma. Konstruktivistisessa mallissa huomio kiinnittyy inhimillisiin tekijöihin, joka tarkoittaa prosessin aikana arviointia, pysähtymistä ja vuorovaikutteista keskustelua. (Salonen 2013, 16.)

Kuvio 1. Kehittämistoiminnan prosessin kuvaus (mukaillen Salonen 2013, 20).

Aloituvaihe

Kehittämistyömme käynnistyi talvella 2017, kun saimme toimeksiantajan idean kehittämistarpeesta. Otimme heti yhteyttä toimeksiantajaan ja kävimme tapaamassa häntä sekä selvitimme kehittämistyön sisältöä. Keskustelimme avoimesti toimeksiantajan kanssa, mitä meiltä odotetaan ja mitä työmme tulee sisältämään. Toimeksiantajamme oli hyvin innostava ja halukas kehittämään toimintaa luonnon parissa. Tämä pisti nopeasti meidän kehittämistyömme alkuun.

Kehittämistyön alussa selvitetään kehittämisentarvetta, toimintaympäristöä ja kehittämisentehtävää. Otetaan selvää kehittämistyöhön osallistuvat toimijat ja heidän sitoutumisen työskentelyyn. (Salonen 2013, 17.)

Me kiinnostuimme heti aiheesta saatuaamme sen ja kumpikin meistä koki luontotoiminnan tärkeäksi varhaiskasvatuksen kehittämisen kohteeksi. Luonto on aina ollut molemmilla

meistä lähellä sydäntä ja olemme kaivanneet lisää tietoa sekä välineitä, joilla sitä voidaan monipuolisesti työssämme hyödyntää.

Kehittämistyön ensimmäinen vaihe on aiheen valinta, jossa on tärkeää pohtia mikä itseään kiinnostaa ja motivoi. Aihetta valittaessa on myös tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että aihe on ajankohtainen, jotta se kiinnostaa myös toimeksiantajaa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23.)

Suunnitteluvaihe

Heti aloitusvaiheen jälkeen seuraa kehittämistyön suunnitteluvaihe. Tässä vaiheessa työstetään aktiivisesti raporttia, josta selviää kehittämistyön tavoitteet, ympäristö mihin kehittämistyötä tehdään ja ketkä kaikki ovat siinä osallisena. (Salonen 2013, 17.) Tässä vaiheessa kirjoitimme tuotosamme ahkerasti sekä paneuduimme erilaisiin kehittämismenetelmiin, joista meille valikoitui dialoginen keskustelu. Tutustuimme myös moniin erilaisiin tiedonkeruumenetelmiin, kuten erilaisten kyselyjen tekemiseen ammattikirjallisuutta ja internetiä hyödyksi käyttäen.

Suunnitteluvaiheessa mietimme tarkkaan mitä teemme, miten teemme ja miksi teemme, jotta olemme tietoisia tehtävästämme. Kehittämistyöhön pitää myös pystyä sitoutumaan, jotta lopputuloksesta tulee paras mahdollinen.

Suunnitteluvaiheen alkutaipaleella löysimme sattumalta Suomen Ladun nettisivuilta koulutuksen liittyen Luonnossa kotonaan- menetelmään, joka järjestettiin Helsingissä marraskuussa 2017 hieman sen jälkeen, kun olimme saaneet alkuperäisen toimeksiantannon. Työpajassa saimme kokeilla itse luontotoiminnan menetelmien käyttöä konkreettisesti. Tästä koulutuksesta haimme toimintavinkkejä ja tietoa kehittämistyöhömme. Tämän vaiheen lopussa saimme tiedon, että toimeksiantajamme vaihtuu ja kehittämistyömme muuttuu. Tästä alkoi uudelleen orientoituminen kehittämistyöhön. Uusi kehittämistyömme koski toimintakansiota, jota voidaan helposti hyödyntää luontotoiminnassa lasten kanssa. Toimintakansion toivottiin olevan myös mahdollisimman käytännönläheinen ja helppo käyttää. Työyhteisö toivoi erityisesti, että huomiota kiinnitetään lasten osallisuuteen ja sen lisäämiseen.

Me selvitimme mitä muita samanlaisia kehittämistöitä oli jo toteutettu, koska tarkoitus on luoda jotain uutta ja erilaista päiväkodin käyttöön.

Tärkeää on myös tiedostaa oma kyky, taidot ja valmius kehittämistyön toteutukseen. Hyvä on ottaa huomioon, miten ja millä keinoin haluttuun tavoitteeseen tullaan pääsemään. (Vilkkä&Airaksinen 2003, 26-27.)

Ajankäytön suunnittelun loimme jo heti työskentelyn alkuvaiheessa, koska olemme molemmat sitoutuneet vahvasti tähän. Sovimme tämän kehittämistyön olevan etusijalla ja otamme siihen kaiken tarvittavan ajan. Työstimme raporttia tahoillamme ja kokoonnuimme aina tarpeen mukaan yhdessä keskustelemaan ja refleктоimaan työskentelyämme. Tapasimme työskentelyn alkuvaiheessa useasti keskustellaksemme kehittämistyöstä ja meitä askarruttavista asioista. Tämä helpotti työtaakkaamme ja nopeutti työskentelyämme, kun pääsimme jakamaan ajatuksiamme sekä ideoitamme.

Olimme yhteydessä myös toimeksiantajaamme useasti. Toimeksiantajamme jakoi kanssamme ajatuksia sekä ideoita kehittämistyöstämme. Hän kertoi myös työyhteisön toiveita ja ajatuksia koskien kehittämistyötämme. Näin saimme työmme kannalta kaiken tarvittavan tiedon käyttöömmme.

Esivaihe

Suunnitteluvaiheen jälkeen siirrytään toimintaympäristöön, jossa varsinaista työskentelyä toteutetaan. (Salonen 2013, 17). Tässä vaiheessa työskentelyä olimme uudelleen yhteydessä toimeksiantajaamme sähköisesti. Selvitimme kehittämistehtäväämme yksityiskohtia, tutustuimme alan kirjallisuuteen sekä erilaisiin kyselyihin, joita aiheesta oli ennen toteutettu.

Sovimme, että tulemme fyysisesti toimeksiantajamme työpaikalle tapaamaan päiväkodin johtajaa. Tässä vaiheessa aloimme myös työstää kyselyä ja tapasimme uuden toimeksiantajamme helmikuussa 2018 ensimmäisen kerran. Pilke Omppulan johtaja kertoi, minkälaisia asioita hänen mielestään työntekijöiltä kannattaa kysyä kyselyssä. Tutustuimme samalla käynnillä myös lähiympäristöön, josta haimme inspiraatiota kehittämistyöhömmme.

Koko työskentelyn ajan olemme hankkineet tasapuolisesti lähdemateriaalia, joita olemme läpikäyneet ja merkanneet niistä tärkeimmät kohdat ylös. Olemme jatkuvasti myös refleктоineet omaa työskentelyämme matkan varrella ja muuttaneet sitä tarpeen mukaan ja totesimme päiväkodilla olevan hienot puitteet luontotoiminnan toteuttamiselle.

Tärkeää työn kannalta on, että työskentelyn aikana käytetään hyväksi materiaaleja ja aineistoja mahdollisimman monipuolisesti. Tämä on tärkeää kehittämistyön kannalta,

koska käytännön työskentelyä ei ole tarpeeksi raportoitu ja dokumentoitu. (Salonen 2013, 23.)

Työstövaihe

Salonen (2013, 18) kuvaa tätä vaihetta kehittämistyön toiseksi merkittävimmäksi vaiheeksi. Tässä vaiheessa työskentelimme tavoitteellisesti ja systemaattisesti kohti tavoitettamme. Tutustuimme monipuolisesti alan kirjallisuuteen ja aiheesta tehtyihin tutkimuksiin sekä kehittämistöihin. Emme kuitenkaan löytäneet juurikaan aiheesta tehtyjä tutkimuksia tai kehittämistöitä. Kirjoitimme ja työstimme tuotostamme aktiivisesti. Reflektoimme ja keskustelimme yhdessä useasti työskentelystämme sekä kehittämistyön etenemisestä. Tämä on Salosen (2013,18) mukaan työskentelyn vaativin ja pisin vaihe. Tässä yhdistyvät kaikki toiminta sekä ihmiset, jotka ovat osallisena kehittämistyössä. (Salonen 2013, 18.)

Työstövaiheessa helmikuussa 2018 kävimme myös Pilke Omppulassa osallistumassa työntekijöiden viikoittaiseen palaveriin, jossa saimme kysyttyä heidän tarpeistaan. Pyrimme luomaan avoimen ja innostavan ilmapiirin, jotta henkilökunnalla olisi helppoa jakaa ajatuksiaan. Keskustelu oli antoisa ja työntekijät kertoivat työmenetelmistään sekä toiveistaan toimintakansiota koskien. Erityisesti keskustelimme toimintakansion sisällöstä ja siinä olevista toimintavinkeistä. Mietimme myös yhdessä työntekijöiden kanssa millainen olisi paras ulkoasu toimintakansioon. Päädyimme tulostettavaan materiaaliin, jota voidaan käyttää haluamalla tavalla.

Helmikuun 2018 lopussa meillä oli koulussa teoriaperustan työpaja, jossa kävimme toistemme aikaansaannoksia vertaisarvioinnin kautta läpi. Näin saimme sen hetkisestä työstä palautetta opiskelijakavereilta, itse tuotoksen opponijalta sekä opettajalta. Tämä oli erittäin hyödyllinen vaihe työskentelyämme, koska tämä selvensi ja kokosi työtämme loogiseen muotoon ja avasi asioita, joita emme olleet aikaisemmin ajatelleet.

Viimeistelyvaihe

Viimeistelyvaiheeseen on hyvä varata sopivasti aikaa, koska se voi kestää yllättävänkin kauan. Tämä vaihe työllistää, koska siinä on viimeisteltävä tuotos ja kehittämisraportti. (Salonen 2013, 18.) Tässä vaiheessa kirjoitimme ja muokkasimme tuotostamme sekä raporttia sopivaan muotoon. Keskustelimme yhdessä ja refleктоimme työskentelyämme useasti koko prosessin ajan, mutta erityisen tiivistä tässä vaiheessa.

Meidän tuotoksemme lukee ohjaava opettaja, toimeksiantajamme sekä vertaisarvioija ja saamme heiltä palautetta työstämme. Tämä auttaa meitä muokkaamaan ja muuttamaan tuotostamme tavoitellun näköiseksi.

Valmis tuotos

Kehittämistyön tuotoksena syntyy valmis tuote (Salonen 2013, 19). Tämä on kohdallamme toimintakansio luontotoiminnan monipuolistamiseksi. Opinnäytetyö on kirjallinen esitys kehittämistyöstä, josta on syntynyt tuotos, eli toimintakansio (Salonen 2013, 25).

Olemme jättäneet tarkastusvaiheen pois kuviosta, koska olemme tarkastelleet työtämme työskentelyn kaikissa vaiheissa aktiivisesti itsereflektoinnin avulla. Tämä vaihe on ollut osallisena työskentelymme jokaisessa vaiheessa, ja koemme sen hyvin tärkeänä osana työskentelyä ja halutun lopputuloksen tavoittelemisessa.

Valmista tuotosta voi elävöittää valmiilla kuvilla, videoilla, dokumentein, kuvioin ja videoklipein, jotka tekevät siitä houkuttelevamman kokonaisuuden lukijalleen (Salonen 2013,25). Lisäsimme valmiiseen tuotokseen maltillisesti aiheeseen liittyviä kuvia, jotta se on mielekäs käyttää.

5 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS

5.1 Tiedonhankinta

Ennen kyselyn lähettämistä kävimme keskustelemassa työntekijöiden kanssa, jotta saisimme kokoon mahdollisimman kattavasti ajatuksia heiltä. Keskustelun alussa kerroimme heille tulevasta kyselystä, mitä varten kyselyä teemme ja mikä sen tarkoitus on. Kerroimme myös, että vastaukset lähetetään anonyyminä ja kysely on avoimena rajatun ajan. Pidensimme myös kyselyn aukioloa siinä toivossa, että saisimme vielä enemmän vastauksia työntekijöiltä.

Keskustelimme työntekijöiden kanssa myös siitä, mitä menetelmiä heillä on jo käytössä luontotoimintaa ajatellen ja, mitä he toivoisivat kehittämistyöltämme. Kyselyn lisäksi käytimme hyödyksi keskustelussa esille nousseita ajatuksia ja ehdotuksia kehittämistyön teossa. Analysoimme vastaukset heti ja muokkasimme kehittämistyötä tarpeeseen sopivaksi. Kävimme vastaukset huolella läpi ja hyödynsimme siitä esille nousseita ehdotuksia toimintakansoin kehittämisessä. Kiinnitimme huomiota toimintakansion sisältöön ja teimme siitä toiveiden mukaisesti toiminnallisen ja leikinomaisen kokonaisuuden, jossa lasten osallisuus on huomioitu. Kiinnitimme huomiota myös siihen, että toimintakansio on helppokäyttöinen ja helppo käyttää.

Dialogisen keskustelun lisäksi loimme Webropol-sovelluksen kautta kyselyn Pilke Ompulan työntekijöille, jota kävi katsomassa 15 työntekijää, mutta joista vain kolme täytti vastauksen ja lähetti sen meille. Kävimme vastaukset huolella läpi, vertasimme niitä toisiinsa ja kiinnitimme huomiota erityisesti kehittämisen kohteisiin ja toivottuihin työkaluihin työskentelyn tueksi. Vaikka kyselyymme tuli vähän vastauksia, saimme näistä vastauksista arvokasta tietoa kehittämistyöhöemme. Kyselystä sekä keskustelusta saadun tiedon avulla saimme kehitettyä toivotun toimintakansion.

5.2 Toiminnan arviointi

Jo kyselyä luodessamme pohdimme, että riskinämme saattaa olla alhainen vastausprosentti ja niin lopulta kävikin. Pidensimme vastausaikaa viikolla, mutta toteutuneita vastauksia saimme kuitenkin ainoastaan kolme. Tämä sai meidät miettimään, mitä olisi pitänyt tehdä toisin, jotta olisimme saaneet suuremman otannan vastauksista. Totesimme,

että liian vähäinen informaatio kehittämistyöstämme saattoi olla yksi osasy syy liian vähäiseen vastausprosenttiin. Pohdimme myös paljon sitä, olisiko auttanut, jos olisimme useammin käyneet markkinoimassa opinnäytetyötämme Pilke Omppulassa.

Kyselymme ei kuitenkaan ollut mielestämme liian pitkä, ettei siihen vastaaminen olisi kestänyt niin kauan. Mietimme, että kokivatko työntekijät sen kuitenkin liian työlääksi täyttää kaiken muun ylimääräisen kuormituksen lisäksi. Pohdimme alkuvaiheessa myös, olisiko se pelkästään riittänyt tiedonkeruuksi keräämämme vastaukset työntekijöiden palaverista. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että sellaiset työntekijät, jotka eivät välttämättä pidä ääneen vastaamisesta saattaisivat vastata Webropol-kyselymme ennemmin.

Alhaiseen vastausprosenttiin saattoi mielestämme vaikuttaa myös työelämän kiire, lomakausi, äkilliset sairastumiset ja liian vähäinen motivointi hankkeeseen. Tämä olisi saattanut onnistua paremmin, jos jompikumpi meistä olisi tehnyt harjoittelunsa kyseiseen yksikköön. Näin olisimme pystyneet innostamaan työntekijöitä ja osallistumaan talon palaveriin sekä tapahtumiin entistä monipuolisemmin. Tämä oli kuitenkin kohdallamme mahdotonta toteuttaa, koska opinnäytetyömme valmistuu keväällä 2018 ja harjoittelu alkaisi vasta syksyllä.

Talon palaveriin osallistumisen kautta saimme vielä kyselyn lisäksi arvokasta tietoa kehittämistyötämme ajatellen. Saimme sieltä hyviä ideoita ja ehdotuksia, mitä henkilökunta toivoi toimintakansioltamme. Kyseisessä palaverissa myös yhdessä työntekijöiden kanssa ideoimme, minkälaista toimintakansiota lähdemme kehittämään heille. Saimme myös tietää, mitä sen ei toivota sisältävän tai olevan. Tämä edesauttoi luomaan toimivan ja hyödyllisen tuotoksen, joka palvelee käyttäjiänsä oikealla tarkoituksella. Koemme palaveriin osallistumisesta saadun tiedon ja kyselystä keräämäämme tiedon täydentävän toisiaan hyvin, vaikkakin vastausprosentti olikin alhaisempi kyselyssä kuin keskusteluissa.

Olimme mielestämme myös tarpeeksi yhteydessä toimeksiantajaamme ja tämä edesauttoi työn sujuvaa etenemistä. Toimeksiantajamme auttoi rajaamaan aiheitamme ja pitämään sen sopivissa rajoissa. Aluksi keskustelimme myös Pilke päiväkotien aluejohtajan kanssa, joka antoi meille hyviä vinkkejä eteenpäin pääsemiseksi.

Toimintakansiota ideoidessa mietimme tarkkaan monia eri vaihtoehtoja työn toteutukseen. Ideamme menivät hyvin yhteen henkilökunnalta saadun tiedon ja toiveiden kanssa ja tämä edesauttoi sujuvaa työskentelyä kehittämistyön parissa. Toimintakansioista tuli

kompakti ja mielestämme juuri sellainen, mitä henkilökunta toivoikin ja kokee arjessaan käytettäväksi.

Arviointia tapahtui myös kehittämistyön kirjoittamisen eri vaiheissa. Saimme vertaisarviointia työpajoissa muilta opiskelijoilta. Ulkoista arviointia saimme ohjaavalta opettajalta sekä toimeksiantajaltamme kehittämistyön eri vaiheissa. Lähetimme kehittämistyömme säännöllisesti toimeksiantajamme luettavaksi ja hän antoi aina rakentavaa palautetta.

Itsearviointia tapahtui koko kehittämistyön kirjoittamisen aikana. Parin kanssa työskennellessä reflektointia tapahtui usein ja se oli keskeinen osa omaa oppimisprosessiamme. Reflektoinnin kautta päädyimme muokkaamaan ja parantamaan kehittämistyötämme useasti, mikä on näin jälkikäteen mietittynä mielestämme vain erittäin positiivinen asia, että olemme ajan kuluessa mahdollistaneet itsellemme kehittämistyön muokkauksen. Parityöskentelymme sujui erittäin hyvin, koska olemme työtavoiltamme hyvinkin samantlaisia ja kommunikoimme rehellisesti toistemme kanssa.

6 KEHITTÄMISTYÖN TULOS

6.1 Kehittämistyön tulokset

Vastausten perusteella lähiympäristöä käytetään vastanneiden mielestä liian vähän hyödyksi ja luontotoimintaa saisi olla enemmän arjen toiminnassa mukana. Työntekijät kertoivat, että yleensä metsässä keskitytään lähinnä vapaan leikin toteuttamiseen. Tarvetta saattaa henkilökunnan mukaan olla helpoille tekemisille, joita ei tarvitse etukäteen paljon valmistella.

Kuitenkin osa henkilökunnasta oli tyytyväisiä nykyiseen toimintaan ja koki käyttävänsä lähiympäristöä sopivasti luontotoiminnan toteutuksessa. Päiväkotijärjestelmä sijaitsee lähellä luontoa, metsien ja peltojen keskellä ja sitä voisi hyödyntää luontokasvatuksessa monipuolisesti. Retkipaikkoja on runsaasti ja maasto on monipuolista.

Kyselystämme nousi esille, että lasten osallisuus voisi olla suurempaa luontotoimintaa toteuttaessa. Tällä hetkellä kyselyn perusteella se on satunnaista tai sitä ei esiinny kovin paljon. Kehittämistyöllämme pyrimme lisäämään lasten osallisuutta toiminnan kautta. Koemme lasten osallisuuden yhdeksi tärkeäksi lapsen oikeudeksi, joka nousee esiin myös uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Henkilökunnalta löytyy luontotoimintaan liittyvää osaamista jo ennestään ja omia harrastuksia on pystytty hyödyntämään tämän toteutuksessa. Kuitenkin osalla henkilökunnasta viimeisistä koulutuksista luontotoimintaan liittyen on jo jonkin aikaa. Henkilökunta kaipasi myös itse lisää koulutusta luontotoimintaa koskien ja erityisesti sellaista, missä lasten osallisuus tulee näkyväksi. Kyselystä ja keskustelusta kävi selville, että luontotoiminnassa olisi tarvetta valmiille materiaaleille, joita työntekijät voisivat helposti hyödyntää arjen työssä.

Koemme, että kehittämistyömme antaa juuri näihin asioihin lisää tietoa sekä vinkkejä luontotoiminnasta lasten parissa, lasten osallisuutta tukien ja toimintaa monipuolistaen. Kyselystä kävi myös selville, että henkilökunta kaipaisi jotain helppoa sovellusta, jota voisi hyödyntää luontotoimintaa toteuttaessa. Päädyimme yhdessä työntekijöiden kanssa siihen, että toimintakansio on sopivin väline heille luontotoiminnan toteutukseen. Keskusteltuamme työntekijöiden kanssa toimintakansiosta, pyrimme valitsemaan toimintakansioon sellaisia tehtäviä, leikkejä ja ideoita, joissa lapset pääsevät ohjaamaan

toimintaa ja joiden avulla lapset saisivat kunnolla aikaa pysähtyä tutkimaan ja ihmettelemään luontoa ja sen muutoksia esimerkiksi eri vuodenaikoina. Oman kokemuksemme mukaan luonnossa ei voi koskaan viettää liikaa aikaa lapsiryhmän kanssa.

6.2 Kehittämistyön tuotoksen käyttäminen

Olemme tyytyväisiä toimintakansioon, jonka uskomme tukevan ja auttavan työntekijöitä luontokasvatuksessa ja sen rikastuttamisessa. Työntekijöiltä saadut vastaukset ja ideat auttoivat meitä kehittämistyön toteutuksessa. Uskomme, tämän innostavan henkilökuntaa käyttämään entistä enemmän toiminnallisia menetelmiä luontokasvatuksen tukena. Koemme, että varhaiskasvatuksen kentällä on käyttöä meidän luomalle toimintakansiolle ja teimme toimintakansiosta sellaisen, että se on helppo ottaa käyttöön myös muissa Pilke päiväkotien yksiköissä.

Tutustuimme samalla monipuolisesti eri menetelmiin sekä kirjallisuuteen aihetta koskien. Toteutimme toimintakansion huolella ja pyrimme tekemään siitä houkuttelevan ja helpon hyödyntää. Valitsimme siinä olevat menetelmät tarkkaan ja huolella aina lapsen osallisuuden näkökulmaa ajatellen. Kiinnitimme huomiota myös sellaisiin menetelmiin, jotka tukevat lapsen kehitystä monipuolisesti ja tarjoavat lapsille onnistumisen kokemuksia.

Koemme onnistuneemme myös siinä, että toimintakansion sisältö tukee lasten omaa ajattelua, keskustelua ja osallisuutta. Koemme tämän onnistuneen juuri siksi niin hyvin, koska oma kokemuksemme alalta edesauttoi toimintakansion kehittämisvaiheessa meitä suuntaamaan huomiomme varhaiskasvatuksen kehittämisen kannalta oleellisiin asioihin. Meidän oma työskentelymme kehittämistyön parissa yhdistyi sulavasti työntekijöiden ideoihin, kehittämisajatuksiin ja työskentelyyn yhdessä toimintakansion hyväksi. Tämä nopeutti ja sujuvoitti työskentelyämme.

Mielestämme toimintakansio on ulkoisesti siisti ja sopivan monipuolinen sisällöltään. Kuvien sopiva määrä tekee tuotoksestamme houkuttelevamman käyttää. Kuvat myös auttavat lapsia ideoimaan ja ymmärtämään paremmin itse toimintaa. Tämän prosessin puitteissa emme kuitenkaan pääse testaamaan toimintakansiossa olevia asioita itse toimik-siantajamme päiväkodissa, emmekä näin ollen saa palautetta työntekijöiltä. Mikäli aikaa olisi ollut enemmän, olisimme käyneet Pilke Omppulassa havainnoimassa toimintakan-siomme toimintaa ja olisimme raportoineet tulokset opinnäytetyöhömmme. Tiedostamme

kuitenkin sen, että toimintakansion käytettävyyden näkökulmasta olisimme saaneet parhaimman mahdollisen tuloksen, kun sitä olisi testattu kyseisessä päiväkodissa. Omat asettamamme aikarajat, sekä työyhteisön kiire eivät tätä mahdollistaneet tämän prosessin aikana.

Saimme kuitenkin palautteen toimintakansiosta Pilke Omppulan johtajalta, joka ehti arvioimaan sen henkilökohtaisesti. Hän kertoi, että ohjeet olivat hänen mielestään selkeitä ja yksinkertaisiakin toteuttaa. Osa kansioon tulleista jutuista oli tuttuja, mutta hänen mielestään oli hyvä, että nekin on mahdollista ottaa käyttöön kortteina, mikäli työyhteisö sen kokee hyödylliseksi ja silloin ne pysyvät myös paremmin työntekijöiden mielessä.

Eettinen osaaminen kypsyy ja kehittyy alati ajan kuluessa eteenpäin sekä vaihtelevissa ammattityöhön liittyvissä tilanteissa ja näiden tilanteiden reflektoinnissa työyhteisöissä sekä eri ammattien välisessä yhteistyössä (Talentia 2017, 3). Kehittämistyön kirjoittamisen kestäessä puoli vuotta, koimme kasvamamme molemmat kohti sosiaalialan ammatillisuutta. Eettinen osaaminen on kehittynyt kehittämistyön tekemisen myötä, ja reflektointi työparin kanssa on ollut meille molemmille erityisen tärkeää.

Mikäli olisimme päässeet testaamaan kehittämistyötämme käytännössä, olisi meidän tulut ottaa huomioon jokaisen lapsen yksilöllisyys ja erilaiset luvat, joita olisimme mahdollisesti tarvinneet lasten vanhemmilta. Koimme hyvänä vaihtoehtona myös sen, ettemme kuormittaneet toimeksiantajamme työntekijöitä liikaa, työn ollessa muutenkin hektistä.

6.3 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Halusimme tehdä opinnäytetyön luontoon liittyen, koska koemme ympäristön hyödyntämisen monipuolisesti opetuksessa yhtenä tärkeänä tavoitteena. Kokemuksellinen oppiminen on juuri yksi oppimistavoista, joka ohjaa omaa työskentelyämme lapsiryhmän kanssa. Työskentelyn prosessi on ollut hyvin opettavainen ja olemme pystyneet syventymään aiheeseen monipuolisesti. Tämä on tukenut ammatillista kasvua todella hyvin. On erityisen hienoa, että toimeksiantomme on heti alusta asti ollut työelämälähtöinen ja sen tarpeesta nouseva.

Olemme tyytyväisiä, että kehittämistyötämme oli työstämässä kaksi henkilöä, koska yksin näin laajan kirjoitustehtävän tekeminen olisi ollut työlästä ja aikaa vievää. Matkaan on mahtunut niin epätoivoa kuin valtaisa riemua ja onnistumisen tunteita, mutta uskomme, että kaikki samassa tilanteessa olevat kokevat samanlaisia tunteita ja se on

hyvin tavallista. Noudatimme koko kehittämistyön prosessin aikana omaa suunnitelmaamme, mutta muutosten tullessa vastaan, oli osattava vaihtaa suuntaa ja muuttaa suunnitelmaa lähes lennosta. Tämä opetti meille tietynlaista joustavuutta, niin suunnitelman kuin omien hermojenkin suhteen, jota sosiaalialalla työskennellessäkin yleisesti vaaditaan. Toisaalta oli erittäin opettavaista huomata, ettei kaikki mene aina suunnitelmien mukaan.

Kehittämistyön alkuvaiheissa koimme ensimmäisen vastoinkäymisen, kun toimeksiantajamme vaihtui ja sen myötä myös oikeastaan koko kehittämistyömme alkoi alusta. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että tämä kokemus kasvatti meitä ja osittain jopa lisäsi motivaatiotamme alkuvaikeuksien jälkeen. Meidät otettiin hyvin vastaan työyhteisössä, kun kävimme esittelemässä heille ideaamme.

Olemme tyytyväisiä kehittämistyömme tuotokseen, eli toimintakansioon, jonka koemme onnistuneen hyvin. Saimme mielestämme kansioon kaiken tarpeellisen ja teimme siitä tarpeeksi helpon hyödyntää ilman erillisiä materiaaleja. Huomasimme myös kehittämistyön edetessä, että meillä on työparina hyvin samanlainen tapa ja tyyli toimia, joka helpotti koko prosessin viemistä maaliin.

Kehittämistyötä tehdessä kiinnostus luontotoimintaa kohtaan on kasvanut ja omat taidot sekä tiedot ovat kehittyneet. Olemme oppineet valtavan paljon siitä, miten ympäristöä ja erityisesti luontoa voidaan hyödyntää toiminnassa lasten kanssa. Nykyään kaikessa toiminnassa kiinnitämme entistä enemmän huomiota ympäristön monipuoliseen käyttöön. Luonnossa olevat luonnonmateriaalit mahdollistavat meille sen, että voimme tarjota lapsille upeita oppimiskokemuksia viemättä metsään mitään ylimääräistä tavaraa.

Lukuisat alan ammattikirjallisuuden teokset ovat lisänneet tietouttamme tämän prosessin aikana luonnon tärkeydestä pienten lasten elämässä. On ollut rikkaus huomata, että kehittämistyön tuotoksesta ja kaikesta uudesta teoriasta on nyt jo ollut hyötyä työelämässä.

Työssämme lastentarhanopettajina oma suhtautuminen ja toiminta luontoa kohtaan on avainasemassa, jotta voimme opettaa ja motivoida lapsia kiinnostumaan sekä kunnioittamaan luontoa. Luonnossa lapsi oppii uusia asioita ja taitoja ihan itsestään ja luonnolla on myös erittäin rauhoittava vaikutus ihmiseen.

Työskentelyssä on tärkeää reflektoida omaa toimintaa, jotta se vastaa tavoitteita. Lapset nauttivat aidosti, kun aikuinen keskittyy ja toimii lasten kanssa siinä hetkessä. Meidän on

myös muistettava, että varhaiskasvatuksen työkentällä kaiken toiminnan tulee olla jollain tavalla dokumentoitua ja tavoitteellista.

LÄHTEET

Aaltola, J.; & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimus metodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Banay, R.F.; Bezold, C.P.; Coull, B.A.; Hart, J.E.; James, P.; Kubzansky, L.D.; Laden, F. & Missmer, S.A. 2018. The relationship between surrounding greenness in childhood and adolescence and depressive symptoms in adolescence and early adulthood. An article. Volume 28, issue 4, 213-219. Saatavilla 3.4.2018. [http://www.annalsofepidemiology.org/article/S1047-2797\(17\)30886-4/fulltext](http://www.annalsofepidemiology.org/article/S1047-2797(17)30886-4/fulltext)

Burman, A.; Koivunen, A.; Kuittinen, E.; Luukannel, S.; Manninen, J.; Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Helsinki: Opetushallitus.

Drougge, S. 2007. Leikeistä ja seikkailuista luontosuhteeseen. Kuvaus Luonnossa kotonaan -toiminnan menetelmistä. Joutseno: Grafimill.

Hakala, J. 1998. Opinnäyte luovasti. Kehittämisen- ja tutkimustyön opas. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Helenius, A.; & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Helenius, A.; & Lummelahti, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoitopaikat. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3., päivitetty painos (1. painos 2011). Jyväskylä: PS-kustannus.

Juusola, M. & Wahlström, R. 2017. Vihreä hoiva ja kasvatus. Luontoherkkyysharjoituksia ja ympäristökasvatusta lapsille sekä nuorille. Helsinki: Kustannusyhtiö Artemia.

Järvinen, K.; & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuden ja yhteisöllisyyden varhaiskasvatuksessa. 1. painos. Helsinki: Pedatieto Oy.

Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2012. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. 3., muuttamaton painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kangasniemi, J.; Reitti, M. & Reitti-Sillanpää, T. 2009. Luonto- ja elämysliikunta. Helsinki: Opetushallitus ja Koululiikuntaliitto.

Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karppinen, S.J.A. & Latomaa, T. (toim.) 2007. Seikkailun elämyksiä. Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Tampere: Juvenes Print.

- Karppinen, S.J.A. & Lomama, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä 3. Suomalainen seikkailupedagogiikka. Vantaa: Hansaprint.
- Keisteri-Sipilä, E. 2017. Liikuttava luonto: lähellä koko perhettä. Helsinki: Metsäkustannus OY.
- Keskinen, K. 2015. Seikkailijasta seikkailukasvattajaksi. Seikkailukasvatus ammattina. 1. painos. Koulutustalo Aavas Oy.
- Koivula, M.; Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino Oy.
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Niinikangas L. 2004. Kotipihasta maailmalle. Ympäristökasvatuksen karttakirja. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Nikkinen I. 2000. Metsämörri. Ohjaajan käsikirja. Rakennusalan Kustantajat RAK. Suomen Latu. Sarmala Oy.
- Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Opetushallitus, varhaiskasvatus 2017. Viitattu 14.4.2018. http://oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus.
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.
- Pilke 2017. Viitattu 18.01.2018. www.pilkepaivakodit.fi > Päiväkodit > Päiväkodit kaupungeittain > Kaarina > Pilke Omppula.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>.
- Strandell, H. 1995. Päiväkotien lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Tammer-Paino Oy. Tampere.
- Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.
- Toikko, T.; & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: University Press.
- Tuomaala, T. & Myrskyläinen, M. 2002. Luonto tutuksi. Vinkkejä vanhemmille. Sarmala Oy. Suomen luonnonsuojeluliitto. Luonto-Liitto.
- Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Viitattu 14.4.2018. https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/turun_varhaiskasvatussuunnitelma_150517.pdf.
- Varhaiskasvatuslaki 580/2015. Annettu Helsingissä 8.5.2015. Viitattu 4.12.2017. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580>.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. Määräys 18.10.2016. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf.
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja kehitä. Vaajakoski.

Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) 2012. Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Webropol- kysely työntekijöille

Luontotoiminta varhaiskasvatuksessa

Kysymyksiä	on	yhteensä	6kpl.	Kysely	on	avoimena	vain	2.3.2018	klo.	23.59	saakka.
Kyselyä			tehdään			osana					opinnäytetyötä.
Kiitos vastauksestasi!											

1. Mielestäni hyödynnämme ulkoilussa lähiympäristöä viikottain *

monipuolisesti
liian vähän
ei lainkaan

2. Miten mielestäsi päiväkodissanne lasten osallisuus näkyy luontokasvatuksessa *

3. Oletko saanut koulutusta lasten luontokasvatukseen ja oletko kyennyt hyödyntämään sitä nykyisessä työssäsi *

4. Mitä ajattelet päiväkotinne luontokasvatuksesta *

5. Minkälaisia käytännön työkaluja kaipaisit oman toiminnan tueksi luontokasvatuksessa *

6. Kaipaako lisää koulutusta lasten luonnossa toimimiseen ja mitä se mielestäsi tulisi sisältää *

TOIMINTAKANSIO PILKE OMP- PULAAN

TEKIJÄT: HELINA HOKKONEN & KIRSI VÄLIKANGAS, KEVÄT 2018

Sisällys

1 TOIMINTAA JA TUTKIMUKSIA LUONNOSSA	4
Lapsen havaintoja ja ajattelutapoja tukevia kysymyksiä	4
Matojen etsiminen	4
Värien etsiminen	5
Etsi samanlainen	5
Säätaulu	5
Luontokonsertti	6
Muita kuunteluharjoituksia	6
Omat luontosoitimet	6
KIM- leikki	7
Jokamiehen oikeudet	7
Etsi luonnosta	8
Sateenkaari maassa	8
Matkalla luontopaikalle, Havaintokävely	9
Luupittelu	9
Burr – leikki	9
Koirat metsässä	10
Tehdään ulkona suojaväritutkimus	10
Eläinten piilot:	11
Etsi samanlainen	11
Hämäritutkimus	12
KEVÄT, tutkimus	12
Ympäristötaideteos	13
Lempivärit luonnossa	13
Maatumiskoe	14
Tunnistusleikki	14
Pöytä on katettu eläimille	15
Puuhippa	15
Puun etsintä	16
Kehykset	16
Tuoksu –coctail	16

Pieni eläinkierros	16
Kerätään kankaalle ja tutkitaan	17
Keskustelu liittyen syksyyn/talveen	17
Piilotettuja värejä	17
Pihasuunnistus	18
Tutkiminen	18
2 LORUJA	19
➤ Kirjallisuus	24
➤ LORUJEN KUVAT	25

1 Toimintaa ja tutkimuksia luonnossa

Lapsen havaintoja ja ajattelutapoja tukevia kysymyksiä

- Millainen? Kuvaile ja kerro.
- Miltä tuoksuu kesä?
- Mitä huomasit?
- Miltä tuoksuu ja tuntuu?
- Mitä kuulit?
- Vertaile. Etsi eroja ja samanlaisuuksia:
 - Suuruudessa: samankokoinen kuin... yhtä pitkä kuin...
 - Lukumäärissä
 - Väreissä
 - Kovuudessa, pehmeudessa ja karvaisuudessa
 - Muodoissa
- Löytyykö metsästä eläinten jälkiä? Oravan, jäniksen, hiiren tai myyrän sekä linnun jäljet. Miss' ne muut metsän eläimet ovat talvella? Karhu nukkuu talvipesässä. Siili nukkuu. Pupu saa talvella valkoisen turkin, ettei kettu näe sitä niin helposti. Toiset linnut ovat lähteneet etelään lämmittelemään.
- Mitä metsässä kuuluu?

Matojen etsiminen

- Erivärisiä langanpätkiä piilotetaan rajatulle alueelle maahan, puihin, kivien ja kantojen päälle.
- Etsitään luontoon piilotettuja leikkimatoja.

Ohjaajan kädessä on äitimato, jolle lapset etsivät piilossa olevia poikasia.

- ➡ Leikki kehittää eläinten suojavärien merkityksen ymmärtämistä, esim. punaisen madon eli langan löytää helpommin kuin vihreän.

Värien etsiminen

- Etsitään luonnosta eri värejä annetun värikortin mukaan.
- Ohjaaja antaa jokaiselle lapselle värikortin ja lapsi etsii jotain samanväristä luonnosta.
- ➡ Leikin avulla opitaan tuntemaan ja vertailemaan värejä. Eläinten suojaväritystä ja sen merkityksestä voidaan keskustella.

Etsi samanlainen

- Ohjaaja näyttää käpyä, keppiä, kiveä ja lehteä ja lapset etsivät samanlaisen.

Ohjaaja laittaa esim. hiekkalaatikon reunalle kiven, kepin ja lehden. Lapset katsovat tarkasti ja lähtevät etsimään samat esineet lähiympäristöstä. Leikin aikana lapsi voi käydä välillä tarkistamassa, mitä piti etsiä.

Säätaulu

- Säätaulu on vesiväreillä maalattu, ikkunasta näkyvä maisema.
- Lisäksi yhdessä piirretään ja leikataan irrallinen aurinko, sadepisaroita, erivärisiä taivaita, pilviä, lumihutaleita.
- Kukin vuorollaan voi olla säätieteilijä ja merkitä säätilan maisematauluun irrallisilla merkeillä.

Luontokonsertti

- Mennään paikkaan, josta kuuluu linnunlaulua ja tuulen huminaa.
- Istutaan ja kuunnellaan luonnon konserttia.
- Jutellaan erilaisista kuulluista äänistä. Mitkä niistä ovat ihmisen tai koneen tuottamia, mitkä luonnon ääniä? Kumpia on tässä paikassa enemmän? Vaihdetaan paikkaa ja tehdään sama kuuntelutehtävä uudelleen.
- Kuullut äänet voidaan kirjata pahviseen cd -malliin ylös ja soittaa yhdessä.

Muita kuunteluharjoituksia

- Kuunnellaan ja yritetään tunnistaa lintujen lauluääniä.
- Voidaan keskustella miltä eri lintujen laulut kuulostavat.
- Mitä ne oikein mahtavat sanoa? Jutellaan myös siitä, miksi linnut oikeastaan laulavat (houkutellakseen naaraita, ilmoittaakseen reviiristään: liissäksi kutsu-, yhteys- ja varoitusäänet).

➡ Ohjaaja ja lapset voivat nostaa peukun pystyyn juuri, kuin talitintti ym. aloittaa laulun, harjoitellaan tunnistamaan linnun laulunääniä.

Omat luontosoitimet

- Lasten kanssa voidaan tehdä itse ääniä erilaisilla luonnonesineillä.
- Ääniä aikaansaadaan esim. kun koputellaan ja kilkutellaan kiviä ja kepejä vastakkain.

- Äänillä voi myös arvuutella. Kukaan tekee vuorollaan luonnonesineillä ääniä ja toiset arvaavat, mikä esine milloinkin on kyseessä.
- Voidaan myös kokeilla, kuinka kovan äänen koko porukka saa aikaan huutaessa yhdessä ja kuunnellaan kaikuvatko äänet.
- Erilaisista itse tehdyistä soittimista voi tehdä orkesterin, jossa kaikki lapset pääsevät soittamaan samaan aikaan.

KIM- leikki

- Liinan päälle asetetaan luonnonesineitä.
- Liinalta otetaan pois yksi esine ja lapset arvaavat, mikä hävisi tai etsivät tilalle mielestään hävinneen esineen.

Jokamiehen oikeudet

Voi kysyä lapsilta saatko:

- Aiheuttaa haittaa tai häiriötä toisille
- Häiritä tai vahingoittaa lintujen pesiä ja poikasia
- Kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita
- Roskata ympäristöä

Voitko:

- Liikkua jalan luonnossa (Kyllä)
- Poimia luonnonmarjoja ja kukkia (Kyllä)
- Katkoa oksia puista (ET, koska se on vastoin jokamiehen oikeuksia. Elävät puut vahingoittuvat oksien katkomisesta)
- Kerätä jo maassa olevia risuja ja oksia (Kyllä)

Etsi luonnosta

- Kuiva-kostea
- Kylmä-lämmin
- Terävä-tylppä
- Sileä-rosoinen
- Kevyt- painava
- Pehmeä-kova

Sateenkaari maassa

Kuvitellaan että sateenkaari on mennyt rikki ja kaikki sen värit ovat levinneet ympäristöön. Näitä sateenkaaren palasia, esim. kukkia, lehtiä ja oksia etsitään luonnosta ja kootaan niistä sateenkaari uudelleen ”ehjäksi” maahan tai lakanalle.

Maastoon voi ottaa mukaan myös värikkään kankaan ja etsiä kaikkia sen värejä vastaavia asioita luonnosta. Mitä värejä on helppo löytää ja mitä vaikeaa?

- Etsitään kaunein asia, joka luonnosta löytyy. Tuodaan se lakanalle kaikkien ihasteltavaksi.
- Kadonneen aarteen etsintä. Piilotetaan vaikka tuttu nalle. Ohjaaja voi antaa pieniä vihjeitä, jotka helpottavat aarteen löytämistä.
- Oma oksa. Pihan tai lähistön puista valitaan oma oksa, jonka kehitystä voi seurata kevään edistyessä. Oksat voi merkata erivärisillä nauhoilla, jotta jokainen löytää omansa.
- Kevätpuro, leskenlehti, hiirenkorva ja sitruunaperhonen-----
→ kuva ja etsi luonnosta!

- Lasten kanssa voi kuvata jonkin tietyn paikan ja seurata sen muuttumista, esim. lumen sulamista, ruohon vihertymistä ja lehtien puhkeamista.

Matkalla luontopaikalle, Havaintokävely

- Kuljetaan luonnossa ympäristöä tarkkaillen.
- Ohjaaja sanoo seis, jolloin lapset pysähtyvät ja sulkevat silmänsä.
- Ohjaaja kysyy esim. missä on lähin mänty tai puro.
- Lapset osoittavat sormella sinne missä olettavat sen olevan. Tämän jälkeen avataan silmät ja tarkistetaan havaintojen tarkkuus.

➡ Tämä leikki sopii erinomaisesti esim. metsäpaikalle siirtymiseen. Voit tehdä harjoitteen myös silmät auki eli antaa tehtävän: Havainnoikaa ja kertokaa kun näette koivun tai olette nähneet kolme sientä jne.

Luupittelu

- Tutkitaan luonnon pieniä yksityiskohtia luuppien avulla eri vuodenaikoina. Jutellaan muiden kanssa löydöksistä.
- Lehtiluuppi: Lapsen ensimmäinen luuppi on lehtiluuppi. Etsi sopiva, riittävän iso puun lehti ja tee siihen keskelle reikä.
- Tutki luontoa reiän läpi.

Burr – leikki

(Myrkkysieni periaatteella)

- Nimetään yksi materiaali ”burriksi”.

- Yksi henkilö vuorotellen tulee keräämään luonnonmateriaaleja ja hänen nostaessaan ”burrin” huudetaan burr ja juostaan karkuun.
- Kiinnijääneestä tulee uusi kerääjä.
- Jos maasto ei salli juoksua, voi ”burrin” nostaja pyöriä piirin keskellä silmät kiinni ja osoittaa kädellään seuraavaa kerääjää.
- Kerättäviä materiaaleja voidaan nimetä lajin mukaan tai niitä voidaan laskea (harjoitellen lukujonoja).

Koirat metsässä

- Tarvitset villalangasta tehtyjä talutushihnoja jokaiselle lapselle.
- Kerro lapsille, että koirat ovat karanneet.
- Anna jokaiselle leikkijälle oma talutushihna.
- Lapset etsivät metsästä koiran (keppi, risu, kivi...), jonka laittavat takaisin hihnaan. Jokainen voi keksiä minkä rotuinen ja niminen oma koira on. Koiria ulkoilutetaan ja voitte pitää koiranäyttelynkin. Voi sitä iloa ja riemua, mitä kaikkea metsästä löytyykään koiriksi. Muistathan jokamiehen oikeudet!

Tehdään ulkona suojaväritutkimus

Tarvikkeet

- Erivärisiä pahveja (sinistä, punaista, vihreää, keltaista jne)
- Kyniä
- Sakset

Ohjeet

- Piirretään pahville erivärisiä hiiriä, hyönteisiä ja toukkia
- Leikataan kuvat irti pahvista

- Ohjaaja pudottaa eläimet maastoon
- Etsitään ne yhdessä
- Minkä väriset eläimet löytyvät helposti? Minkäväristä on vaikeampi löytää? Jutellaan yhdessä mistä tämä johtuu.

Eläinten piilot:

Ohje

- Tutkitaan ötököiden, pienten nisäkkäiden sekä peikkojen ja menninkäisten koloja
- Ohjaaja voi antaa vihjeitä: Onko piilopaikka puun juurakossa, kiven alla, louhikossa, pensaassa, lumen alla vai missä?
- Pohditaan yhdessä, milloin ja miksi otus mahtaa hakeutua piiloon.

Leikin lisäksi

- Piilotetaan pieni eläinlelu rajatulle alueelle sopivaan piiloon
- Leikitään kylmää-kuumaa -leikkiä
- Pohditaan samalla yhdessä, milloin ja miksi otus mahtaa hakeutua piiloon.

Etsi samanlainen

- Aseta viisi erilaista esinettä vaalean liinan päälle, esim. käpy, puunlehti, kivi, oksa ja puolukka
- Nosta esineet liinalle yksitellen ja anna lasten nimetä ne. Tämän jälkeen käske lapsia sulkemaan silmänsä. Kerro heille, että poistat yhden esineen ja lapset saavat etsiä luonnosta tilalle samanlaisen.

Hämärätutkimus

Tarvikkeet

- Vesivärejä
- Pensseleitä
- Vesiväripaperia
- Vesipurkkeja

Ohje

- Havainnoidaan yhdessä hämärän tuloa. Voi antaa kysymyksiä havainnoimisen avuksi.

-mihin aikaan hämärä tulee

-miten värit muuttuvat hämärän laskeutuessa

-miltä taivas näyttää

-miltä tuntuu, kun on jo pimeää

-tarkentuuko kuuloaisti

-millaista on liikkua pimeässä

-jännittääkö pimeässä yksin, entä kaverin kanssa

- Maalataan vesiväreillä hämärän hetken taivas

KEVÄT, tutkimus

- Tutkitaan kevään merkkejä ja tehdään havaintoja sekä kirjataan ne ylös.
- Käydään tutkimassa samaa ympäristöä esim. muutaman viikon ajan.
- Arvaillaan, miltä kohde näyttää esim. kahden viikon ja kuukauden kuluessa. Ohjaaja voi kysellä lapsilta:

-ovatko lumi ja jää sulaneet?

-voisiko maahan putkahtaa jokin kasvi, millainen?

-voisiko kuulua linnunlaulua?

-entä milloin löydätte perhosia ja ötököitä?

- Kirjataan tai piirretään arvaukset ylös, niistä voidaan ottaa myös valokuvia.
- Käydään myöhemmin katsomassa, ovatko "ennustukset" toteutuneet ja otetaan lisää valokuvia.

Ympäristötaideteos

Tarvikkeet

- Luonnonmateriaaleja

Ohje

- Valitaan ulkona paikka, missä voi rauhassa keräillä luonnonmateriaaleja ja sommitella taideteoksia
- Jakaudutaan pareihin tai isompiin ryhmiin
- Kerätään irtonaisia luonnonmateriaaleja: käpyjä, pieniä kiviä, oksanpätkiä, Jokamiehen oikeudella voi kerätä myös eläviä ruohonvartisia kasveja
- Sommitellaan löydetty materiaalit oman mielen mukaan
- Keksitään taideteokselle nimi
- Esitellään teos muille.

Lempivärit luonnossa

Ohje

- Kukin valitsee lempivärinsä
- Lähdetään etsimään lempiväriä luonnosta
- Kukin kertoo lempivärinsä ja näyttää paikan, mistä väri löytyi

Pohditaan yhdessä

- Mitä värejä luonnosta on juuri nyt helppo löytää
- Mitä värejä ei juuri nyt meinaa löytää
- Voisiko joku lempiväri löytyä helpommin toisena vuodenaikana
- Miksi monet kukat ovat värikkäitä
- Miksi luonnossa on kesällä paljon vihreää

Maatumiskoe

Aloitus syksyllä, jatko keväällä.

Tarvikkeet

- Erilaisia jätteitä (Banaaninkuori, säilyketölkki, muovipussi, paperinpala...)

Ohje

- Haudataan syksyllä jätteitä maahan ja laitetaan paikka tarkasti mieleen, valokuva paikasta.
- Tutkitaan seuraavana keväänä haudattuja jätteitä: mikä maatuu hitaammin, mikä nopeammin?
- Pohditaan yhdessä, mitä erilaisille jätteille pitäisi tehdä.
- Muistakaa ottaa kokeen jälkeen roskat, jotka eivät sinne kuulu!

Tunnistusleikki

Laita luonnonesineitä kangaspussiin ja anna lasten arvailla mitä niissä on.

- Tunnustellaan kädellä mitä pussissa on
- Tunnustellaan kankaan läpi
- Voi kuvailla miltä esine tuntuu, mutta ei saa kertoa mikä se on. Muut yrittävät arvata mikä se on.
- Ryhmitellään omiksi kasoiksi esim. sen mukaan ovatko ne pyöreitä, teräviä vai ohuita
- Ryhmitellään luonnon esineitä elottomiin ja elävinä oleviin.

Pöytä on katettu eläimille

- Lapset järjestävät kattauksen eläimiä varten metsään.
- Oksilla rajataan pöytä, jolle asetetaan tarjottavaa eläinten ruokavalion mukaan. Esim. oravan valinneet etsivät tarjolle sienen, kävyn, marjoja ja ehkä pähkinän.

➡ Tämän leikin avulla lapset oppivat käsittämään, miten monet erilaiset eläimet voivat löytää ravintoa pieneltä alueelta.

➡ Tässä yhteydessä voidaan lasten kanssa keskustella myös mitä vihollisia eläimillä on.

Puuhippa

- Jokainen leikkijä valitsee itselleen puun, jossa asuu.
- Yksi leikkijöistä on ilman puuta. Kun hän huutaa "puu palaa, vaihda puuta" kaikkien on vaihdettava puuta. Ilman puuta ollut leikkijä yrittää saada itselleen puun.
- Se joka jää ilman puuta, jää uudeksi huutajaksi.

Puun etsintä

- Lapsille annetaan lehti.
- He saavat etsiä puun, joka on samaa lajia kuin lehti.
- Voidaan pelata samalla tavalla, mustikanlehdellä, puolukanlehdellä, voikukanlehdellä tai kävyllä jne. (mihin puuhun kuuluu)

Kehykset

- Jokainen saa pahvista leikatut kehykset
- Kehyksillä rajataan luonnosta jotakin kaunista tai mielenkiintoista.
- Taulut käydään yhdessä kiertämässä ja katsomassa.
- Otetaan kuvat muistoksi

Tuoksu –coctail

- Lapset etsivät luonnosta jotain tuoksuvaa ja tuovat sen purkkiin. (piltti purkki tai filmipurkki)
- Tuoksuva asia esim. (kasvi) laitetaan purkkiin ja päälle kaadetaan vähän vettä
- Ravistellaan purkkia ja sitten tuoksutellaan
- Keksitään tuoksulle kuvaava nimi

Pieni eläinkierros

Kukin lapsi sanoo vuorollaan jonkin eläimen ja yhdessä keksitään liike, joka liittyy eläimeen.

Kerätään kankaalle ja tutkitaan

- Aluksi tutustutaan metsään vapaasti tutkien ja leikkien.
- Hetken kuluttua ohjaaja pyytää lapsia tuomaan kankaalle eri asioita: kummikkaita, pyöreitä, punaisia, vihreitä, pehmeitä tms. Myös luovia juttuja kannattaa pyytää kuten tiitiäisen tai peikon unileluja, tärkeitä ja kauniita.
- Tutkitaan yhdessä tuotuja asioita. Mietitään, mihin eläimeen ne liittyvät, mitä ääniä niistä saa ja missä on hauskoja koloja tai kummia värejä.
- Tutkimisen jälkeen lapset jaetaan ryhmään. Jokainen ryhmä tekee asioista/esineistä oman taideteoksen.

Keskustelu liittyen syksyyn/talveen

Keskustellaan, miten lähiympäristö on muuttunut syksyn tullessa. Tarkastellaan erilaisia kuvia lehtiä.

Mitä ruokaa eläimet saavat puista (Marjat, kävyt, pähkinät, puun kuori)

Keskustellaan, mitä lumen tulo merkitsee eri eläimille

Puhutaan ihmisten pukeutumisesta talvella

Piilotettuja värejä

Tarvitaan: Pussillinen erivärisiä lankatoukkia (vihreitä, punaisia, ruskeita, sinisiä tms.)

Ohjaaja on etukäteen punonut pussillisen lankamatoja, jotka ovat erivärisiä. Ohjaaja levittää lankoja metsäpohjalle lasten leikkiessä toisaalla. Kun ohjaaja antaa merkin, lapset saavat lähteä etsimään lankamatoja. Osa on helppo löytää ja toiset sulautuvat metsään. Tämän jälkeen pohditaan, minkä värinen olisi hyvä olla metsässä. Minkä värisiä eläimet ovat. Muistellaan muutama eläin, joka vaihtaa turkkinsa talven tullen.

VINKKI: leikkiä voi helpottaa ympäristön valinnalla. Helpossa ympäristössä, esim. tutulla pihalla, aratkin lapset innostuvat. Haastetta tuo lisää, kun lankatoukia piilotetaan metsään kallionkoloihin ja varvikkoon.

Pihasuunnistus

Tutustutaan ympäristöön alueelta otettujen valokuvien avulla.

Lapset voivat myös ottaa alueelta kuvia. Vaikeutta voi säädellä helposti kuvien yksityisyyskohtaisuudella. Voidaan käyttää myös talvella otettuja kuvia, mikä vaatii leikkijöiltä hyvää havainnointikykyä.

Pihan kohteesta on selkeä kuva ja ohjaaja näyttää yhtä kuvaa kerrallaan ja sanoo, miten sinne mennään. (Juosten, hiipien, hyppien jne)

Tutkiminen

Jaetaan lapsille erilaisia osia metsästä kuvina: korkea kuusi ja mänty, pieni kuusi, pihlaja, kataja, mustikan varpu, puolukan varpu, sammal ja jäkälä. Etsitään samanlainen.

2 Loruja

Rantakäärmeen kurkistus

Merenrannassa saaristossa

kivet rannat valtaa.

Ne valtavina röykkiöinä

vahvan suojan antaa.

Kivikosta rantakäärme,

kivikasan alta,

kevätsäässä kurkistelee,

Näyttää upealta.

Aurinko tuo lämmittää

Ja talven kohmeen poistaa.

Kiltin käärmeen nappisilmät

kirkeana jo loistaa.

Kekomuurahaisten uroteko

Kekomuurahaisten yhteisö

horroksesta herää.

Kevätsäässä lämmittelee,

voimiansa kerää.

Kesäisessä pesässä on

työtä ja täpinää.

Tuhansien muurahaisten

säpi, säpi, säpinää.

Mittarin toukka etenee

Etujaloilla astelen eteenpäin.

venytän itseäni näin.

Pidemmälle, etäämmälle

oikeisen ja ojennan,

kauemmaksi, tuonnemmaksi

itseäni kurkotan.

Takajalkani riskaisen eteenpäin,

mutkalle vedän selkäni näin.

Kiipuralle, sykkeyrälle

Köyristän ja koukistan,

kaarevaksi, köykyräksi

itseäni taivutan.

Leppäkerttu suojautuu

Jo suojaväri kertoo sen,

mä olen pahanmakuinen.

Ja jos peto mua ahdistaa,

se häijyn hajun haistaa saa.

vaan jos ei sekään tehoaa,

niin mä leikin kuollutta.

Satulintu

Naavakuusimetsässä

kaikuu satulinnun aaria.

Ja kun satulintu lentää

syntyy sateenkaaria

ja niiden alle

satusaaria,

joissa sata mummoa ja vaaria

tuhat tarinaa taskuissaan

odottaa

naavametsän kulkijaa.

Sisilisko

Ken häntänsä kivelle pudotti

Ja kannonkoloon pujahti?

Kuka viikkela sukkela sujautti

Ja kraakkuja tummaa säikähti?

Se oli Sissi-sisiliskon sisko.

Ja sisko on nyt häntää vailla

Ja vaatii aikaa aika lailla

uusi häntä kasvattaa,

se Sissiäkin harmittaa.

Vaan voisiko sen ommella

kiinni havunneulalla?

Sammakko

Istu lumpeen lehdellä

vihreä sammakkonoita,

joka pitkän pitkällä kielellään

pyydysti mielellään

pulleita itikoita.

Peikkoruorin tuutulaulu

Mitä mietit muruseni,
harmittelet hippuseni?
Älä itke tuutílulla,
anna unen tulla.
Anna unen uuvutella,
unikeínnuun kíikutella,
nuppurainen ruusunkukka.
Nuku, naavatukka.
Nuku, nuku naavatukkaaaa...

Peikkoja, peikkoja

Meitä peikkoja on monenlaisia:
On pitkiä- ja lyhytkarvaisia,
On pätkiä, vaaleita, tummia,
Joskus muodoiltaan hieman kummia.
vaan villistä pörröhännästään
on jokainen peikko ylpeä,
ja piilossa vuorten onkaloissa
me tykkäämme kullassa kylpeä.

SILI

Sii sii siili metsikössä hiipi (kuljetaan piirissä kädet takana piikkeinä)

kalliolle kiipesi (pysähtytään ja tehdään kiipeämisliikkeitä käsin ja jaloin)

- mitä siellä näki? Lepakoita. (tai jokin muu eläin, jonka lapsi/lapset vastaavat. Liikutaan kuten lepakot.)

Kirjallisuus

Honkonen L. & Karvonen P. 1995. Halataan puuta. Luonto- ja liikuntaleikkejä. Tammer-paino Oy. Tampere.

Sunikka J.; Luomi A.; Lembidakis K.; Markkula T. & Rantalainen S. 2010. Kiuru ja koppakuoriainen. Päivähoidon ja alkuopetuksen ympäristökasvatusideoita. Toinen, uudistettu painos. N-Paino Oy. Vantaan kaupunki.

Green M.; Heikkilä S. & Soulanto. 2013. Virkeyttä ja elämyksiä lähiluonnosta. Luontokerhotoiminnan vinkkikansio. Luonto-Liitto.

Nikkinen I. 2000. Metsämörri. Ohjaajan käsikirja. Suomen latu.

Susiluoma S. 2009. Luonto leikit. Oy Fram Ab. Luonto- Liitto.

Ertimo, M. & Kaartinen H. 2014. Karpalo. Luonnon harrastusta lapsille. OyFram Ab. Luonto-Liitto.

Rosenberg, T. 1993. Pienestä pitäen- Ympäristökasvatus ja päivähoidon ekologinen arki. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Kynsijärvi, E. & Pöntinen, B. 2014. Loruja ötököistä. Maahenki Oy. Helsinki.

Kanala, S. 2017. Mutavelliä ja lummesoppaa. Metsäloruja. Amusantti. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.

Luonnossa kotonaan -työpaja. 2018. Helsinki.

Hyvä nettisivu:

www.mappa.fi – lisää vinkkejä monialaisiin kokonaisuuksiin

LORUJEN KUVAT

